

„Móri kistérségi Kulturális Stratégia”

Készítették:
Móri kistérségi Közkincs Kerekasztal közreműködésével
a PRAGMA Kft.

Mór, 2010. május
A Móri Többcélú Kistérségi Tanács által nem elfogadott tervezői munkaközi anyag!
Várható elfogadás: 2010. év augusztusa

Tartalom	
Bevezető	3
Helyzetelemzés.....	5
Gazdaság	5
Ipar	5
Mezőgazdaság	5
Kereskedelem és alapszolgáltatások	6
Infrastruktúra	6
Foglalkoztatottság, munkanélküliség.....	6
Turizmus.....	7
Kommunikáció.....	9
Társadalmi jellemzők.....	9
Demográfia.....	9
Természetes szaporodás, vándorlás.....	10
Kor- és nem szerinti összetétel	10
Nemzeti kisebbségek	10
Oktatás.....	10
Civil társadalom.....	14
A Móri kistérség településeinek helyzetelemzése.....	15
Bakonycsérnye.....	15
Balinka	18
Bodajk	20
Csákberény	23
Csókakő	26
Fehérvárcsurgó	28
Isztimér.....	31
Kincsesbánya	33
Magyaralmás.....	36
Mór	39
Nagyveleg	45
Pusztavám.....	47
Söréd.....	50
A Társulás és a kultúra kapcsolata	52
SWOT analízis – Móri kistérség	54
Erősségek	54
Gyengeségek	55
Lehetőségek.....	55
Veszélyek.....	55
Jövőkép	56
Átfogó cél	56
Horizontális célok	57
Stratégiai prioritások	58
A kulturális infrastruktúra fejlesztése	58
Közösségfejlesztő szakemberek foglalkoztatása, képzése önkéntesek alkalmazása, együttműködés támogatása	59
Települési közösségfejlesztés, települési identitás tudat fejlesztése, meglévő értékek tudatosítása, értékékként kezelése	59
Kommunikáció és tájékoztatás	60

Bevezető

Előszó

Jelenkorunk változó és globalizálódó világában egyre nehezebben határozzuk meg identitásunkat, egyre jobban elvesz az ember a környező világ kulturális hatásai között. A „világ” uniformizáló hatása mind jobban követeli a „védekezést”, és egyre nagyobb szerepe lesz a helyi kulturális értékek megőrzésének, gazdagításának és továbbadásának.

A Magyar Kulturális Stratégiában a *kultúra* fogalma a következőképpen jelenik meg:

„ – A kultúra teremti meg az egyének, a közösségek, a régiók és a nemzet önbecsülésének kereteit, formáit, színtereit és tartalmát;

- A kulturális élmények alkotják az egyének, a közösségek és a megújuló Magyarország önértelmezésének, összetartozásának, tapasztalatai feldolgozásának egyik legfontosabb közegét;

- A kultúra öröm és élvezet, zaklatottság és megnyugvás. Az egymással megosztott élményekben és a belőlük merítő alkotókedvben és tudásban él, a biztos rutinban éppúgy, mint a merész újításban.”

A stratégia a Móri kistérség kulturális területének helyzetelemzésére épül, amely a kistérségben működő Móri Többcélú Kistérségi Társulás által működtetett Közkincs Kerekasztal megbízásából került kidolgozásra. A kistérségi kulturális stratégiában a jelenlegi helyzetkép bemutatásán túl a változási irányokat, lehetőségeket vázoltunk fel, a települések helyi sajátosságai, igényei figyelembe vételével. Továbbá koncentráltunk azokra a gyengeségekre és erősségekre, melyek tudatában kialakítható egy olyan cselekvési terv, mely kihasználja a kistérségi kulturális előnyöket, csökkenti a gyengeségeket és mindezt a lehetőségek és a kockázatok számba vétele mellett megvalósíthatóvá teszi a Móri kistérségben. Azokat a területeket jelöltük meg a Móri kistérség „kulturális terében”, ahol leginkább szükség van minőségi váltásra, változtatásra, szerkezeti átalakításra.

Törekedtünk arra, hogy a megismert információk alapján a nagyobb távra tekintő elvárások teljesítését célzó rövidebb távú fejlesztéseket, konkrét lépéseket, úgy határozzuk meg, hogy azok a lehető legnagyobb mértékben a közös távlati cél megvalósításának irányába mutassanak. A kistérség kulturális életében, illetve annak fejlesztésében nélkülözhetetlen a céltudatos, a lehető legkedvezőbb megoldásokat megtaláló szakmai vezetés, amely az itt élő közösségen, kívül az ideérkező érdeklődők elvárásainak is megfelelően irányítja a kistérségben található települések kulturális életét. A szakmai vezetés irányító munkáját a kistérség kulturális életében a képzett és elhivatott szakemberek munkája és tevékenysége támasztja alá. Fontos köztük az állandó kapcsolattartás és párbeszéd erősítése, így a kistérség kulturális vonatkozásában már kialakult partnerség ápolása és fejlesztése.

Fontos leszögezni, hogy az alábbiakban bemutatásra kerülő kulturális fejlesztési stratégiát nem lehet és szabad szétválasztani a kistérség átfogó vidékfejlesztési stratégiájától.

A Móri Többcélú Kistérségi Társulás által működtetett Közkincs Kerekasztal kiemelt feladata kulturális területen:

- elkészíteni a források hatékony felhasználásához elengedhetetlen tervdokumentumot,
- ezzel párhuzamosan pedig előzetesen felmérni, előkészíteni és jelezni azokat a potenciális projekteket, amelyek a rendelkezésre álló hazai és EU-s források általi támogatásba bevonhatók.

„Ápolni kell a nemzeti kultúrát, és segíteni kell a nemzet kultúrájának a megújulását, meg kell teremteni a hagyomány és a befogadás egyensúlyát.”

Kultúra

A kultúra szó eredete: - a latin „agricultura” = földművelés szóból származik, s később önállósodott, vált az emberi gondolkodás fogalmi rendszerének részévé.

A kultúra fogalma a filozófia, a művelődéstörténet és általában az emberi gondolkodás egyik központi kategóriája, és mint ilyennek, rendkívül sokféle megközelítése, értelmezése létezik. A kultúra fogalma állandóan változott az emberi gondolkodás történetében. A különböző filozófiai irányzatok, a különböző korok gondolkodói mást és mást értettek a kultúra fogalma alatt, s ma is különböző felfogások élnek egymás mellett. Azt feltétlenül elfogadhatjuk, hogy a kultúra soha nem statikus jelenség: az emberiség története során állandó változás jellemezte, az adott társadalom fejlettsége, berendezkedése, objektív valósághoz való viszonya, s mindennek a folyamatos változása feltétlenül befolyásolta az emberiség mindenkorai kultúráját.

A gondolkodás korábbi történetében általában elválasztották, sőt bizonyos korokban szembeállították egymással a kultúra anyagi és szellemi oldalát. Anyagi kultúraként értelmezve a termeléshez, a létfenntartáshoz és a mindennapi élethez szükséges ismereteket, szellemi kultúraként pedig minden egyebet: tudományt, művészeteket, vallást, jogrendet, stb.

A mindennapi élet és a gondolkodás fejlődése egyaránt háttérbe szorította a kultúra fentebb vázolt értelmezését, és napjainkban a kultúrát egységesen értelmezzük, a kultúra anyagi és szellemi oldala nem választható el egymástól.

Szakmai alapelvek

A települések vonzóvá tétele, az életminőség javítása az itt élők számára, a kistérség megtartó erejének növelése nem lehetséges a közösségi értékek ápolása, a hátrányos helyzetű települések és rétegek kulturális esélyegyenlőségének javítása, a képzett emberi erőforrás fejlesztése nélkül. Mindehhez vonzó, korszerű közösségi terek, színvonalas programok és szolgáltatások, elkötelezett kultúraközvetítő szervezetek és anyagi források kellene.

A 2007-2013 közötti tervezési időszakban az ágazati- illetve a regionális operatív programok (KDOP, TIOP, TÁMOP, ÚMVP) jelentős, a kulturális intézményrendszer infrastrukturális fejlesztésére, az életen át tartó tanulás támogatására, a lakosság életminőségének javítására, az épített- és a szellemi örökség megőrzésére, valamint a települések turisztikai vonzerejének növelését célzó programokra fordítható forrásokat tartalmaznak. Ezekre a forrásokra azonban csak a települések, intézmények, szervezetek partneri együttműködésen alapuló, kidolgozott, hosszú távon is működőképes projektjeivel lehet eredményesen pályázni, és a támogatásokkal a közös célokat megvalósítani.

A kulturális stratégia megalkotásának célja, hogy a Móri kistérség rendelkezzen a kulturális terület fejlesztési céljait meghatározó dokumentummal, amely összegzi a fő fejlesztési feladatokat meghatározó projekteket.

Kulturális szabályozás

A stratégia kidolgozását több egymásra épülő jogszabály alapozza meg, amelyek a teljesség igénye nélkül a következők:

- 2006. évi XXXVIII. törvény a szellemi és kulturális örökség megőrzéséről szóló, Párizsban, 2003. október 17-én elfogadott UNESCO egyezmény kihirdetéséről.
- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről.
- 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól.
- 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról.

Helyzetelemzés

A Móri kistérség adottságai

A Móri kistérség Fejér Megyében terül el, Székesfehérvártól, a megyei székhelytől észak – észak-nyugati irányban. A térség kiterjedése mintegy 430 km², amely változatos domborzati, éghajlati viszonyokkal rendelkezik, hasonlóan a gazdag élővilágához.

A térség két hegység: a Vértes nyugati és Bakony keleti szélén fekszik, és észak-nyugat – dél-kelet irányban átszeli az ún. Móri árok, az említett két hegység közötti völgyvonulat. A terület geológia szempontból változatos képet mutat.

A kistérség településszerkezete

A kistérség összterülete 430 km², ami a megye területének 9,9%-a, az állandó lakónépesség száma 35.319 (2007), ami a megye népességének kb. 8%-a). A kistérség a megye 10 kistérsége közül a hatodik legnagyobb területű és negyedik legnépesebb térsége (a Székesfehérvári, a Dunaújvárosi és a Bicskei kistérség után).

A kistérség központja, a csaknem 15.000 fős népességű Mór, mely (Székesfehérvár és Dunaújváros után) a megye harmadik legnagyobb települése.

A térség népsűrűsége 82 fő/km², ami elmarad a 98 fő/km²-es megyei, és a 108 fő/km²-es országos átlagtól. A települések közigazgatási területét és népességét összehasonlítva azt kapjuk, a legsűrűbben lakott település némi meglepetésre nem Mór városa (136 fő/km²), hanem Bodajk és Kincsesbánya (141-140 fő/km²), melyet részben magyaráz a bányászat miatt korábban végrehajtott nagyarányú településfejlesztés.

A kistérségbe 13 település tartozik, melyből kettő városi rangú (Mór, Bodajk) A községek közül a legnépesebbek (2000 fő népességszám felettiek) Bakonycsérnye és Pusztavám. A legkisebb népességgel (500 fő) Söréd rendelkezik.

1.számú táblázat: A kistérségben a településeken élő lakosok száma szerinti megoszlást mutatja:

Lakossá gszám (fő)	<500	501- 1000	1001- 1500	1501- 2000	2001- 2500	2501- 3000	3001- 3500	3501- 4000	4001- 4500	4501>
Településszám (db)	1	2	3	3	-	1	1	-	1	1

Gazdaság

Ipar

Mór a térség elsőszámú ipari, kereskedelmi és szolgáltatói központja. Fekvésének köszönhetően. Fekvésének köszönhetően – a 81-es számú főút gyors összeköttetést jelent a Mórtól mindössze 30 kilométerre elhelyezkedő megyeközponttal - nem csupán magyar, hanem külföldi cégek is szívesen fektetnek be a területen. A Móri Ipari Zóna (Ipari Park) több jelentős autóalkatrész-gyártó és egyéb autóipari cégnek ad otthont.

A térség másik nagy ipari bázisa a bányászat volt, mely Bakonycsérnyét, Balinkát, Bodajkot, Isztimért, Pusztavámot, Kincsesbányát érintette leginkább. A bányák kimerülésével illetve gazdaságtalan működtetésük következtében ez az iparág fokozatosan megszűnt, amely azonban mély nyomokat hagyott a településeken. Mór és Székesfehérvár felszívta a munkások nagy részét, megmentve a településeket a tömeges munkanélküliséggel járó szociális problémáktól.

Mezőgazdaság

A mezőgazdaság tekintetében a térséget főként az erdőgazdálkodás, a szőlő- és gyümölcsstermesztés, valamint a gyepművelés jellemzi. Két nagy állami erdőgazdaság működik: a VADEX és a VERGA Rt. A

megye legkevesebb erdőterületével a Móri kistérség rendelkezik (a megye erdőterületének mindössze 1,7%-a).

A szőlőművelés hosszú múltra tekint vissza a térségben, tekintettel arra, hogy Mór a történelmi borvidékek egyike az országban. A térség a megye szőlőterületeinek 19,4%-át mondhatja magáénak, a települések 2/3-n természetnek szőlőt. A hegy- és dombvonulatok déli lejtői, a meszes talaj megfelelő adottságokat nyújt a móri tájról elnevezett és elhíresült Móri Ezerjó fajtának, de természetesen további minőségi borok termőhelye is. A bor fontosságát és a gazdasági ág megőrzésére való törekvést az utóbbi néhány évben ismerték fel a helyi gazdák és vállalkozások, borrend és borút egyesület alakult.

A szántóföldi növénytermesztés nem túl jelentős a megye déli részeihez képest, az állattenyésztést is a megyei átlagértékek alatt marad.

Kereskedelem és alapszolgáltatások

A térség központja Mór városa, mind a lakossági, mind a nagykereskedelmi bázis területén az egyetlen nagyobb központ a térségben. A településeken a lakossági ellátás (élelmiszer, alapvető szolgáltatások) szintje átlagos. Italmérés és vegyeskereskedésekhez mindenhol megtalálható, azonban az étkezési célú létesítményekben hiány mutatkozik. Egyéb szolgáltatások tekintetében (pl. fodrászat, iparcikk kereskedelem, stb.) általánosságban elmondható a községek megyei átlag alatti ellátottsága.

Infrastruktúra

A közúti kapcsolat tekintetében a legfontosabb a térség számára a 81-es főútvonal, amely Székesfehérvártól kisbéren keresztül Győrig húzódik. A főút nagy teherforgalmat bonyolít, terheltsége és minősége megkívánja az út szélesítését és korszerűsítését. További fontos útvonalak: Bodajkon keresztül, Bakonycsernye irányában juthatunk el Zircre, Pusztavámon keresztül Tatabányára, Csákberényen át pedig Bicskére. A térség 2 települése (Isztimér, Csókakő) zsáktelepülés. A 81-es főútvonallal párhuzamosan fut a Székesfehérvár-Kisbér vasútvonal, amelyen jelenleg csak teherforgalmat bonyolít, a személyszállítás kihasználatlansága miatt szünetel.

A közműhálózatok tekintetében az ivóvíz ellátás a leginkább kielégítő, a lakások több, mint 98%-a be van kapcsolva a vízhálózatokba. A szennyvíz csatornahálózat kiépítése folyamatos, jelenleg folyik Nagyveleg település cs Jelenleg 65%-os átlagos arányt mondhatnak magukénak a kistérség lakói, de vannak települések, ahova még egyáltalán nem jutott el szennyvízcsatorna fővezeték. Az előbb említett karsztvíz szennyeződések miatt ez különösen nagy jelentőségű és hamarosan megoldandó feladat.

A gázhálózat kiépítettsége a térség mintegy 2/3-át érinti, a lakások 60%-a használ vezetékes gázt. A gáz és a szennyvízcsatorna vezetékek kiépítése és a rácsatlakozások megoldása elsősorban a helyi önkormányzatok és a lakosok hiányzó forrásai miatt húzódnak.

A térség telefonvezetékekkel való ellátottsága megfelelőnek mondható, a megyei átlag szintjén mozog.

Foglalkoztatottság, munkanélküliség

A foglalkoztatottsági helyzetet illetően a kistérség jó helyezést ér el a megyében. Az átlagos munkanélküliségi ráta 3-4%, és tartós munkanélküliek aránya is csupán 2-3%. A megyei és a regionális átlaghoz képest az iparban és az építőiparban dolgozók aránya jóval magasabb, az aktív lakosság 56%-a dolgozik az említett két területen, míg a régiós arány átlaga 44% körül van. A jelenség oka a Mór gazdasági túlsúlya (a lakosság 40%-a itt él), illetve a volt bányászati központok (Bakonycsernye, Balinka, Bodajk) igényelte a műszakilag szakképzett munkaerő meglétét. Mórton kívül azonban nem elhanyagolható Székesfehérvár, Kisbér és Oroszlány vonzereje sem.

Mezőgazdasági tevékenységgel – főként fő foglalkozásban – kevesen foglalkoznak. Különösen igaz ez a turizmussal kapcsolatos tevékenységi körökre, ennek ellenére csaknem minden településről sikerült nevesebb vendéglátóhelyeket, szolgáltatókat illetve vendégeket fogadó boros gazdákat találni. A jelenség oka arra vezethető vissza, hogy a kiegészítő jövedelemforrás folyamatosan üzött tevékenységként a lakosság körében még nem általános, illetve kevesen szorulnak arra, hogy a

kevésbé jövedelmező mezőgazdaságból vagy a bizonytalan turizmusból próbáljanak jövedelmet szerezni, mint a hosszú távon is biztos ipari vagy szolgáltatói szektorból.

Amennyiben megelégszünk azzal, ami jelenleg megvan a térség számára, tehát a biztos ipari bázis és az ezt kiszolgáló szolgáltatási kör, akkor is garantálja a lakosok vállalkozók többsége számára a kiszámítható jövedelmet. Ugyanakkor, ahogy erre majd a későbbiekben is utalunk, a térség széleskörű természeti, építészeti és kulturális értékekkel rendelkezik, amelyek – ha nem törődünk velük, és nem használjuk ki a bennük rejlő lehetőségeket – könnyen elveszhetnek, amely pótolhatatlan veszteséget jelentene nem csupán a jelenlegi, hanem az elkövetkezendő nemzedékek számára is.

Turizmus

A turizmus különleges helyzetben van a térségben. Nem csupán térségi, hanem regionális és országos szinten nézve is különös vonzerőkkel rendelkezik, amelyet nem képes megmutatni, menedzselni.

A térség kínált és igénybevett turisztikai szolgáltatásai mind a számokban, mind arányaiban alatta maradnak a megyei szintnek. Ugyanakkor a kereskedelmi szálláshelyek férőhelyei és látogatottsága felülmúlja a megyei szintet. A meglévő szálláshelyek többsége kereskedelmi jellegű, és nem például falusi szállás.

Kereskedelmi és alapszolgáltatási szempontból Móron kívül nagyobb súlypontjai a térségnek Bakonycsérnye, Bodajk, valamint Pusztavám, Fehérvárcsurgó és Kincsesbánya. A lakosságszámot alapul véve ez a megoszlás nem is meglepő, viszont Magyaralmás ellátottsága, amely akkora, mint Kincsesbánya, nem felel meg a fenti számoknak, arányoknak. Mivel azonban Székesfehérvárhoz nagyon közel fekszik, helyben nincs is akkora igény az ellátásra, mint a városi központoktól távolabb eső településeken.

A szálláshelyek és vendéglátóhelyek széleskörű kínálattal rendelkeznek, azonban a számuk messze elmarad a várttól. Panzióval, vagy vendégházzal, turistaházzal vagy kempinggel, netán egyéb szálláshellyel minden településen találkozunk. Egyre több falusi vendégfogadó szálláshely létesül. A szálláshelyek többsége kis létszámot képes befogadni.

Lovas turizmus

Szinte minden településen tartanak lovakat, de leginkább hobbilovaglás kedvéért, magas szintű lovas oktatás még ritka a térségben. A turizmusnak ezt az ágát is igyekszik kihasználni a térség, és bekapcsolni a turisztikai szolgáltatások kínálatába. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az idén másodszor megrendezett Vértesi Paripa Parádé, mely három települést érint, Mórt, Csókakőt és Pusztavámot.

Kerékpáros turizmus

Kiépített kerékpáros útvonalakkal Kincsesbányán kívül (a fehérvárcsurgói víztározó felé) nem rendelkezik egyik település sem. Kijelölt útvonal viszont több községen is keresztül húzódik, illetve köti össze őket, pl.: Csákberény, Bodajk, Isztimér, Fehérvárcsurgó, Bakonykúti. Ezeket az utakat a turisták tavasztól ősziig folyamatosan használják. Nincs még igazi súlya, nem tartozik a számottevő turisztikai formák közé a kerékpáros turizmus.

Bakancsos turizmus

A gyalogos turisták széleskörű lehetőségeket találnak a térségben. Több település turista térképpel is rendelkezik. A másik oldalról viszont kevésbé számolnak ezzel a vendégréteggel a vendéglátóhelyek, a szállásadók, a programszervezők, vagy akár az önkormányzatok, ha azt vesszük alapul, hogy milyen az információ szolgáltatás színvonala és mekkora a szolgáltatók érdeklődési szintje a bakancsos turisták és azok csoportjai iránt. Ugyanakkor azt sem szabad figyelme kívül hagyni, hogy maguk a turisták is csupán néhány órát töltenek el egy-egy helyen, és ritkábban fordul elő, hogy egy-egy helyen több napig maradnak, csillagtúrák során bejárva a környéket.

Vadászturizmus

A Bakony és a Vértes vonulatai révén több település is rendelkezik kiterjedt erdőségekkel, amelyeket kedvelnek az erdei vadak. A térségben a VADEX és a HM VERGA látja el az erdőgondozási feladatokat, ehhez kapcsolódóan több községben tartanak nyilván vadászterületeket, üzemeltetnek vadászházakat és rendeznek programokat.

Vizi- és horgászturizmus

A térségben 8 településen található mesterséges vagy természetes tó: Bakonycsernyén, Fehérvárcsurgón, Isztiméren, Kincsesbányán, Nagyvelegen, Móron, Bodajkon és Pusztavámon. Ezeket tavacsákat elsősorban horgászásra használják (kivétel a bodajki tó), itt minden esetben horgász egyesület is működik, fürdőzni és csónakázni általában nem lehet rajtuk. A felmérések szerint ugyanakkor a települések részéről nagy volna az igény a többcélú hasznosításra, elsősorban csónakázás formájában, de alkalmasság esetén a strandolást sem zárják ki.

Gyógyturizmus

A kistérség nem bővelkedik a gyógyturisztikai adottságokban. Összesen 3 település (Fehérvárcsurgó, Kincsesbánya, Nagyveleg) rendelkezik feltárt termál- vagy gyógyvízzel, de eddig egyikén sem használták ki a lehetőséget. Az utóbbi néhány évben népszerűvé vált wellness központok még nem hódítottak tért egyik településen sem, kivéve Mór.

Gasztronómiai és borturizmus

A Móri Ezerjő kuriózum a maga nemében, ezen túlmenően azonban több ígéretes fajtát termelnek a borvidéken. A bornak a helyi gazdák meg kívánják adni a megillető rangját, ezért több borral kapcsolatos civil szerveződést is létrehozta. Ha lassan is, de elindult a borturizmus fejlődése, borút állomáshelyek kialakítása, szüreti mulatságok, borversenyek szervezése révén. A kezdeményezések jelenleg azonban gyengék, esetlegesek, nem kapnak megfelelő hírverést és hiányzik a rendszerszerűség és a koordináció.

A német vagy a szó nemes értelmében vett „sváb” hagyományok révén sokfajta ételkülönlegesség és az étkezéshez kapcsolódó szokás él a településeken, amelyek őrzéséről a helyi közösségek gondoskodnak. Jelenleg még ritka ezen értékek bevonása egy-egy nagyobb körben megszervezett programba.

Egyéb vonzerők

Összefoglalva a térségi értékeket, elmondható, hogy nagyon gazdag és széleskörű vonzeróbázisról van szó a Móri kistérség településeinek tekintetében:

- Minden településen működik kultúrház vagy közösségi ház, ahol helyet kapnak a hagyományőrző események és szervezetek, van mód képzőművészeti és népművészeti kiállításokra, megemlékezésekre, szórakoztató programok tartására.
- Minden településnek vannak történelmi emlékhelyei, védett műemlékei, értékes építményei és helyei, amelyekhez legendák, hagyományok vagy történetek kötődnek.
- Aktív a nemzetiségi élet a községekben – a kisebbségi önkormányzatok nagy hangsúlyt fektetnek a kultúrára, a hagyományok felelevenítésére és a testvér-települési kapcsolatok kialakítására és fenntartására.
- Mozgalmas a községek sportélete, mindenhol van ugyanis legalább egy tornaszoba, de sok helyen egy egész pálya, amely alkalmat ad a rendszeres sportra a helyiek körében. Ezt kihasználva több falunap családi sportprogrammal kezdődik.
- Ugyancsak aktív a hitéleti tevékenység, több egyházközség terjeszti ki a munkálkodását az érték-megőrzésre, programszervezésre és vendéglátásra is.

- A több évtizedes vagy évszázados bányai tevékenységből mára csupán a bezárt bányák maradtak, amelyek azonban gazdag emlékekkel, tapasztalatokkal és még élő hozzáértőkkel rendelkeznek.

Kommunikáció

2.számú táblázat: A kistérség településeinek kommunikációs ellátottsága

Település	Kábel TV	Újság	WEB, internet
Bakonycsérnye	X (képújság+saját műsor)	X	X
Balinka	X (csak csatornákat továbbít)	-	X
Bodajk	X (képújság+saját műsor)	X	X
Csákberény	X (képújság)	X	-
Csókakő	X (képújság+saját műsor)	X	X
Fehérvárcsurgó	X (saját műsor)	X	X
Isztimér	X (csak csatornákat továbbít)	-	X
Kincsesbánya	X (csak csatornákat továbbít)	-	X
Magyaralmás	X (képújság+saját műsor)	-	X
Mór	X (képújság+saját műsor)	X	X
Nagyveleg	X (csak csatornákat továbbít)	-	X
Pusztavám	X (képújság+saját műsor)	-	X
Söréd	X (képújság)	X	X

Társadalmi jellemzők

Demográfia

A Móri kistérségben a megye népességének 8,2%-a él. Ez az arány kb. 20 éve állandó, a népesség száma az utóbbi évtizedekben a 35.000 fő körül ingadozott (2009 évben 35.319). Ennek település szerinti megoszlása a következő:

3. számú táblázat: A kistérségben élő lakosok száma településenként

Település	Lakosságszám (fő)
Bakonycsérnye	3186
Balinka	1005
Bodajk	4210
Csákberény	1226
Csókakő	1343
Fehérvárcsurgó	1939
Isztimér	949
Kincsesbánya	1534
Magyaralmás	1565
Mór	14760
Nagyveleg	665
Pusztavám	2579
Söréd	518

Az elmúlt évtizedekben Mór város lakossága jelentős növekedést mutat, míg a kistérség többi településének lakosságszáma stagnált, vagy csökkent. A bányászat megszűnése okolható a bányásztelepülések – Balinka, Kincsesbánya, Bakonycsernye – népességének csökkenéséért. Az utóbbi években fordult meg ez a folyamat, Mór város lakosságszáma csökken, míg több kistépülés növekszik.

Természetes szaporodás, vándorlás

Magyarországra jellemző, hogy nem természetes szaporodásról, hanem természetes fogyásról kell, hogy beszéljünk, mert a halálozások száma meghaladja a születések számát. A kistérség erre vonatkozó adatai kedvezőbbek a megyék értékénél. A népesség természetes szaporodása egyedül Móra jellemző, a legnagyobb arányú természetes fogyásról Nagyvelegen és Csákberényben beszélhetünk. A népesség számának alakulásában fontos szerepet játszik a belföldi vándorlás.

A népesség számának alakulását a születések és a halálozások száma mellett még a belföldi vándorlás szabja meg, ami jelentősen árnyalhatja az előbbi képet. A természetes fogyást felmutató települések nagyon gyakran a vándorlás célterületei (pl. öregedő népességű városias területek), így ellensúlyozzák a természetes népességfogyást, míg a magasabb természetes szaporodással bíró térségekre nagyon gyakran a fiatal népesség kiáramlása jellemző.

Fejér megye demográfiai helyzete jónak mondható, a bevándorlás egyik célterületének tekinthető. A Móri kistérségre is a bevándorlás jellemző, Bodajk, Csókakő és Nagyveleg a legfőbb célpontok. A legnagyobb elvándorlás Kincsesbánya településről történt az utóbbi évek során.

Kor- és nem szerinti összetétel

A Móri kistérség népességének korösszetétele hasonlít az országra jellemző összetételhez, bár valamivel kedvezőbb. A fiatal korosztályok aránya a nők és férfiak tekintetében is nagyobb, mint az országos átlag.

A férfi-nő megoszlást tekintve az általános tendencia a következő: a fiatal generációk körében férfitöbbség van (genetikai okok: több férfi születik, mint nő) ez úgy 50 év környékén kiegyenlítődik, majd az e feletti korosztályt tekintve a nők vannak többségben (a nők hosszabb élettartamának köszönhetően).

Nemzeti kisebbségek

A települések kulturális életében nagy szerepet játszanak a különböző nemzetiségek. A települések felén kisebbségi önkormányzat is működik, elsősorban német nemzetiségű, azaz sváb, de más kisebbségi önkormányzattal is találkozhatunk, pl. Bakonycsernyén szlovák kisebbségi önkormányzat működik. Ezek az önkormányzatok fontosnak tekintik a hagyományok, népszokások életben tartását, fiatal generációknak való átadását. Elmondható, hogy aktív a nemzetiségi élet a településeken, ami a kistérség erősségének tekinthető. A turisztika egyik fejlesztési lehetősége a helyi kultúrára, magyar és nemzetiségi népi hagyományokra épülő programok szervezése.

Oktatás

A kistérség óvodai és általános iskolai ellátása teljes körű. A térségben működő közoktatási intézmények nagy részének fenntartója a Móri Többcélú Kistérségi Társulás. Ez alól kivétel Mór, ahol csak egy általános iskola lépett be kistérségi fenntartás alá, valamint Magyaralmás, ahol a négy osztállyal működő általános iskola fenntartója Székesfehérvár város önkormányzata.

Óvoda Balinkát kivéve minden településen működik. Általános iskola Söréden, Balinkán, Isztiméren és Nagyvelegen nem működik, Csákberényben és Magyaralmáson pedig csak négy osztállyal. Ezen települések tanulói iskolabusz szolgáltatás segítségével utaznak iskolájuk és lakhelyük között.

4. számú táblázat: Átlagos férőhely-kihasználtság óvoda és iskola vonatkozásában a Móri kistérségben:

Település	kihasználtság
Bakonycsernye	93%
Bodajk	111%
Csákberény	86 %
Csókakő	136%
Fehérvárcsurgó	118 %
Kincsesbánya	100%
Mór	104 %
Nagyveleg	100%
Pusztavám	98%
Söréd	97%

Forrás: Köznevelési Intézkedési Terv

Az óvodák többsége 100% feletti kihasználtság, vagy annak közelében működik. Mór város óvodái összességében meghaladják a 100%-ot, az egyedi kihasználtság már jelentős szórást mutat.

5. számú táblázat: Átlagos férőhely-kihasználtság óvoda és iskola vonatkozásában a Móri kistérségben:

Fenntartó szerint		Általános iskola/tagintézmény neve	Feladat-ellátási hely	Férőhely/ Felvett létszám	Kihasználtság %
Móri Többcélú Kistérségi Társulás	1.	Radnóti Miklós Általános Iskola	Mór	600/473	79
	Tagintézmény	Csákberényi Tagiskola	Csákberény	100/31	31
		Gróf Károlyi József Tagiskola	Fehérvárcsurgó	200/97	49
		Kazinczy Ferenc Tagiskola	Kincsesbánya	300/176	59
		Pusztavámi Tagiskola	Pusztavám	224/185	83
	2.	Bodajki Általános Iskola	Bodajk	365/364	99
	Tag.	Báró Nádasdy Tamás Tagiskola	Csókakő	120/64	53
	3.	Bakonycsernyei Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	Bakonycsernye	450/314	70
	összesen (1 – 3.):			2359/1704	72
Mór Városi Önkormányzata	4.	Dr. Zimmermann Ágoston Általános Iskola	Mór	600/447	74,5
	5.	Petőfi Sándor Általános Iskola	Mór	380/343	90
	összesen (4 – 5.):			980/790	81
összesen (1 – 5.):				3339/2494	75
Fejér Megyei Önkormányzati Hivatal		Gárdonyi Géza Általános Iskola és Speciális Szakiskola	Mór	45 (1-8 oszt.) 120/82	68
Egyház		Szent Erzsébet Általános Iskola	Mór	224/151	67,4

Forrás: Köznevelési Intézkedési Terv

Az intézményekben a kihasználtság-mutató átlaga alacsony, az intézmények között jelentős eltérés figyelhető meg.

A Mór Kistérség Többcélú Társulása közoktatási feladatellátásának sorába nem vállalt be szakiskolai, gimnáziumi, középiskolai ellátási feladatokat. A térségben négy középiskola működik, kettő Mór, kettő pedig Bodajkon.

Ezek a következők:

- Táncsics Mihály Gimnázium, Mór
- Perczel Mór Szakképző Iskola és Kollégium, Mór
- A Hang-Szín-Tér Művészeti Szakközépiskola, Bodajk
- Kun László Középiskola és Szakiskola Bodajki Tagintézménye.

Közzolgáltatások elérhetősége a társulás területén

6. számú táblázat: A közzolgáltató intézmények elérhetősége a Móri kistérségben 1.:

Település neve/szolgáltatás	Óvodai nevelés	Általános iskolai oktatás 1-4. osztály	Általános iskolai oktatás 5-8. osztály	Alapfokú művészetoktatás	Gyógypedagógiai ellátás	Korai fejlesztés és gondozás	Fejlesztő felkészítés	Nevelési tanácsadás	Logopédiai ellátás	Továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás	Gyógytestnevelés
Bakonycsernye	H	H	H	H	H integrált	E	E	E	HM		M
Balinka	M 4	M 4	M 4	M 4	M 4	M 4	M 4	M 11	M 4	M 22	M 4
Bodajk	H	H	H	H	H	E	H	M 10-30	H	HM eseti	H
Csákberény	H	H	M	M	M	M	M	M	H	M	M
Csókakő	H	H	H	H	H	H	H	M 6	H	M 28	M
Fehérvárcsurgó	H	H	H	M	M	M	M	M	M	M	M
Isztimér	H	M 7	M 7	M	HM	M	M	M	M	M	M
Kincsesbánya	H	H	H	HM 4	M	M	H	M	M	M	M
Magyaralmás	H	H	M 15	HM 8	M	M	M	M	M	M	H
Mór	H	H	H	H	M 23	M 23	H	H	H	M 23	H
Nagyveleg	H	M 12	M 12	M	M	M	M	M	M	M	M
Pusztavám	H	H	H	HM 55	M 8	M 8	E	M 8	HM 3	HM 2/év	M
Söréd	H	M 8	M 8	M 8	M 8	M 8	M 8	M 8	HM 1	M	M

Forrás: Köznevelési Intézkedési Terv

Jelmagyarázat:

H = helyben

E = ellátatlan

HM 2 = helyben, más településről kijáró szakember(ek) – hét/órában megadva

M 4 = más településen – távolság kilométerben megadva

7. számú táblázat: A közszolgáltató intézmények elérhetősége a Móri kistérségben 2.:

Település neve/szolgáltatás	Gyermek-jóléti szolgáltatás	Bölcsőde	Családi napközi	Iskolai napközi	Házi gyermekfelügyelet	Családok átmeneti otthona
Bakonycsernye	H	E	E	H	H	E
Balinka	HM	M 11	M 4	M 4	E	M 22
Bodajk	H	H	H	H	E	E
Csákberény	HM 2	E	E	E	E	E
Csókakő	H	E	E	H	E	E
Fehérvárcsurgó	HM 4	E	E	H	M 14	E
Isztimér	HM 8	E	E	M 7	E	E
Kincsesbánya	HM2	E	E	H	E	E
Magyaralmás	HM 8	E	E	H	E	E
Mór	H	H	M 6	H	M 6	E
Nagyveleg	HM	M	M	M	E	E
Pusztavám	H	M 8	E	H	E	M
Söréd	M 8	E	E	M 8	E	E

Közüktatási Intézkedési terv

Jelmagyarázat:

H = helyben

E = ellátatlan

HM 2 = helyben, más településről kijáró szakember(ek) – hét/óraban megadva

M 4 = más településen – távolság kilométerben megadva

Civil társadalom

A civil szervezetek általános helyzete a Móri kistérségben sem tér el az országos átlagtól. Jelenleg még nem tartunk ott, hogy a civil társadalom átfogóan megszervezze magát és kikerülhetetlen tényező legyen a kistérség, illetve a települések életében, fejlesztésében, közösségi életében. E nélkül a szervezettség nélkül azonban csak jóindulatú kezdeményezéseket tehetnek az önkormányzatok és a kistérségi társulás.

A civil szervezetek átfogóan még nem tevékenykednek a kistérség egészére kiterjedően. Csíráiban azonban elindult néhány területen tevékenységük, melyek jelentősen segíthetik a kistérségi turizmus fejlesztését. Ennek egyik alapfeltétele, hogy szakmai területenként döntően lefedjék a kistérséget és ne csak egy települést érintsenek. Ezen túl lényeges fejlődést eredményezne, ha működne egy átfogó koordináló, segítő szervezetük, ami az egymás közötti együttműködésüket, szervezeti és működési feltétel javításukat is szolgálná.

A stratégia elkészítésében részt vett szervezetek:

- Móri kistérségi Közkincs Kerekasztal
- Móri kistérségi Iroda – Farkas Eszter területfejlesztési referens
- Pragma Kft.

A Móri kistérség településeinek helyzetelemzése

Bakonycsernye

A település adottságai

Bakonycsernye a Közép-dunántúli középhegység ÉK peremén a Gaja-patak völgyében található, mintegy 5 km hosszú, 3300 főt számláló település.

A település története

Történészek, nyelvészek a község nevét "Cerny"-fekete jelentésű szláv szóból származtatják. A Bakony előnevet az 1913. évi országos rendezéskor kapta, addig "Csernye" néven szerepelt. Veszprém vármegyéhez tartozott 1956. április 1-ig, amikor Fejér vármegyéhez, a móri járáshoz csatolták. Az itt fellelt és feltárt tárgyak, eszközök arra utalnak, hogy a tájat már az újkőkori, késő neolitikus, illetve a késő vaskori kelta, majd római időszakban is lakták már az emberek. A középkorból már húsznál több település nevét ismerjük- Gyón, Bihar, Pacmán, Sikátor, Tényő, Erdőinota, Dolosd -, a későbbi Csernye közigazgatási területén helyezkedtek el, és valamennyien Bátorkő várához tartoztak. A középkori Csernye említése 1341-ben történik először, ahol az Újlakiak jobbágynak kívül néhány kismemesi család is élt már, míg a korábban felsorolt települések közül Dolosdot egy 1082. évi okmány említi először. A török idők alatt Csernye és települései elnéptelenedtek, a fejlődés megtorpan, a környezet ösvadon képét nyeri vissza. Csernye újjáépítése a Nyitra és Trencsén vármegyei felvidéki szlovákokkal 1724-1726 között több lépcsőben történt, hozva az erdőkielés szakmai fogásait, a föld és szőlőművelés alapjait, valamint a szlovák anyanyelvet is a berencsi és csejte uradalmakból. Bátorkő urai, a Zichy grófok biztosítják a lutheránus vallás gyakorlását, templomot és iskolát építhettek, megindul a fejlődés, és 1730-ban a lakosság száma már eléri a 300 főt. Az első kőtemplomot 1785-86-ban építették. Az 1810-i móri földrengés Csernyén is nagy riadalmat okozott, több ház és a templom is megsérült. Csernye a XIX. század elején Veszprém vármegye legnépesebb faluja volt, ekkor a lakosság 80%-a lutheránus, 20%-a katolikus volt, a szlovákok és magyarok békében éltek egymás között. Az 1848-as forradalom és szabadságharc móri ütközetét a környező dombokról figyelték és izgulták végig a csernyeiek. 1862-ben a falu egy része tűzvészben leégett, a tűzben a templom harangjai is elolvadtak, és igen nagy károk keletkeztek. Az újjáépítés során kerültek a templomba a még ma is használatos padok, így a templom befogadóképessége is 800 főre emelkedett. A Silbermann felépítésű orgona 1867-ben készült egy felvidéki brezovai orgonakészítő műhelyében, csak néhány ilyen orgona található az országban. Ez időben a csernyeiek gazdasági adottságok már elég mostohák voltak, így fejlődésnek indult a háziipar, kézművesség, a fonás, szövés, a kosárkötés. Az itt készült kosarakkal fél a Dunántúlt ellátták. A tőkés fejlődés során a Zichy gróf család végleg kiszorult Csernyéről és a környező pusztákról. A jó pénzszerezés reményében megindult a kivándorlás a tengerentúlra. Az I. világháború mozgósítási parancsa a falu férfitelakosságát nagyszámban érintette, a nagy többség a 1920-ban megkezdődik a szénbányászás a környéken - Szarvasbükk, Kisgyón - majd Bodajkig keskenynyomtávú vasutat építenek a szén szállítására. Bakonycsernye bányászkközsséggé fejlődik. A falu az elsőkk között kap villanyvilágítást, gyógyszerterát, orvost, a Gaja-patak völgyében több vízimalom is épül. A II. világháború helyi harcai 1945. március 20-21-én zajlottak a német és szovjet alakulatok között, a település március 21-én felszabadult. Az 1947-48. évi magyar-szlovák lakosságcsere a települést is érintette. Közel 500 fő települt át, és 40 fő érkezett. Az 1950-es években megépül és termelni kezd a Balinkai szénbánya, amely igen sok csernyeiek családfenntartónak ad további munkalehetőséget. 1970. július 10-én nagy árvíz pusztít a településen, a Gaján lévő valamennyi híd megrongálódott, néhányat újjá kellett építeni. 1974-ben ünnepelte a község fennállásának 250. évfordulóját. Ez alkalomból megjelent dr. Heiczinger János érdemes orvos "Bakonycsernye múltja a telepítéstől 1849-ig" című könyve. Erre az ünnepségre megalakult a szlovák Hagyományörző Asszonykórus 15 fővel, amely az elmúlt 25 évben igen jól végezte a községben a fellelhető

hagyományok ápolását, őrizte őseink népi kultúráját. A községnek jól felszerelt 300 tanuló befogadó iskolája van, 2 óvodája 150 gyermek elhelyezésére képes. A művelődési ház és könyvtár, a zeneiskola jól szolgálják a község igényeit. A község vallásos élete igen színes képet mutat. A történelmi felekezetek mellett megtalálhatók még, kisebb vallási közösségek is. A 275. évforduló alkalmából az evangélikus egyház és a Szlovák Kisebbségi önkormányzat márvány emléktáblát állít az elmúlt időszak evangélikus lelkészeinek, amely a templomban megtekinthető. A sport és szabadidős tevékenység a község életében igen meghatározó, és már 50 éves múltat tekint vissza. A 800 m² alapterületű iskolai tornacsarnok az év minden szakában jól kihasznált. Az 1994. évi országos önkormányzati választásokon megválasztásra került a helyi Szlovák Kisebbségi önkormányzat is, felvállalva a hagyományőrzést és szlovák nyelvápolást. Az ősi kulturális emlékek, értékek megőrzésére jelenleg kialakításra vár a Szlovák Közösségi Ház. A községben a falusi turizmus lehetőségeinek kihasználása, megszervezése most van folyamatban, a szálláslehetőségek és az ellátás magánházaknál már biztosított.

A kirándulni, pihenni vágyókat várják a kisgyóni turistaházak is, a gyönyörű, jó levegőjű bakonyi erdő, ahol számos jelzett turistaút szolgálja az aktív pihenést. Sportvadászat a környékbeli vadásztársaságoknál megoldható, horgászni a község tulajdonában levő 12 ha-s halastavakon lehet.

Kultúrához kötődő intézmények:

- Művelődési ház: állapota leromlott, fejlesztésre szorul, felszereltsége gyenge.
- Könyvtár: állapota leromlott, fejlesztésre szorul, felszereltsége gyenge, mindennapos nyitva tartással működik.
- Bakonycsérnyei Általános iskola,
- Evangélikus Óvoda,
- Zengő Óvoda Bakonycsérnyei Tagintézménye.

Bakonycsérnyén működő szervezetek, és közösségek:

- Együtt Bakonycsérnyéért Egyesület,
- Szlovák Hagyományőrző Egyesület,
- I. sz. nyugdíjas Klub,
- II. sz. Nyugdíjas Klub,
- Nő Klub,
- Bakonycsérnyei Horgász Egyesület,
- Bakonycsérnyei Bányász Sport Egyesület,
- Polgárőr Egyesület,
- PLX Racing Egyesület.

Egyházi szervezetek Bakonycsérnyén:

- Evangélikus Egyházközség Bakonycsérnye,
- Római Katolikus Egyházközség Bakonycsérnye

Állandó rendezvények Bakonycsérnyén:

- Családi Majális, gyermeknap – május
- Falunap - július
- Megemlékezések: Magyar Kultúra napja – január

Népszokások, hagyományok:

- Szüreti felvonulás

Az elmúlt években a szüreti felvonulás lokális jellege kiterjedt regionális irányba is. A felvonuláson résztvevő lovas gazdák, fogatosok a környező településekről érkeznek, az ő közreműködésükkel valósul meg ez a rendezvény. Nagy érdeklődés kíséri, közel 400 felvonuló (fiatal és idős egyaránt) vesz

részt. Az év legrangosabb és legnagyobb érdeklődést keltő hagyományt teremtő és őrző rendezvényévé forrta ki magát.

Kommunikáció:

Közösségi internet hozzáférés rendelkezésre áll, de jelentős fejlesztésre szorul, interaktív települési honlap működik, helyi TV-t működtetnek, melynek van saját műsora. Ingyenes helyi újság negyedévente jelenik meg Rikkancs címmel.

Műemlékek, látnivalók:

- Evangélikus templom
- Katolikus templom
- Csikling vár rommaradványai
- Bányász Emlékpark (szabadtéri kiállítás)
- 1848-as emlékmű
- Háborús áldozatok emlékműve
- II. világháborús emléktábla
- Dr. Hegyi Imre néprajzkutató emléktáblája

Természeti örökség:

- Halastó
- Gaja-patak
- Piros-zöld-kék túraútvonal

Szabadidő eltöltési lehetőségek:

- Sportpálya
- Horgászat a horgász tavaknál
- Gyalog és kerékpártúra a környező erdőkben

Kulturális csoportok, kézművesek, művészek:

- Szlovák Hagyományőrző Együttes,
- Bányász Asszonykórus
- Csajszik Táncegyüttes
- Asztalos János – kosár- és bútorfonó
- Palik Ferencné – Csuhe életkép készítő

Kulturális, közösségi élet:

A településen aktív közösségi élet folyik. A civil szervezetek és kulturális csoportok találkozóinak, próbáinak a művelődési ház ad otthont. Ezek a szervezetek a rendezvények megszervezésében, lebonyolításában közreműködnek, segítséget nyújtanak fizikai és anyagi téren is. Az önkormányzat szakképzettséggel rendelkező művelődési ház vezetőt és könyvtárost is foglalkoztat. Kulturális programjaik palettáját tarkítja egy állandó hagyományőrző kiállítás, valamint évi 3-4 időszakos kiállítás.

A művelődési házon kívül közösségi térként a közoktatási intézmények funkcionálnak.

Fejlesztési elképzelések:

- Útjelző, tájékoztató táblák elhelyezése
- Turisztikai termékfejlesztés (horgásztavak, bakancsos turizmus)
- A helyi turisztikai kínálat összekapcsolása a térségi kínálattal
- Bakonyocsernye Község játszótereinek korszerűsítése
- Faluház-tájház létrehozása
- Testvér települési kapcsolatok kialakítása

- Történelmi emlékhelyek felújítása
- Bányász Emlékhely fejlesztése
- Községi ház közösségfejlesztési feladatainak bővítése

Balinka

Település adottságai:

Balinka község Fejér megye északnyugati szélén, a Bakony keleti peremén fekszik. Északon a Vértes-hegység, keleten és délen a Bakony mellári fennsíkjának mészkő és dolomitgerincei zárják le. A környék legkiemelkedőbb pontja a Hársas-hegy csúcsa. Morfológiai értelemben a terület a Gaja-patak vízgyűjtő rendszeréhez tartozik. A tájat a helyi és helyzeti adottságai az ország egyik korai lakott területévé tették. A jó ivóvíz, a kiváló minőségű vadállomány, az enyhe klíma, a jó levegő, a barátságos és szép környezet, a jó védelmi lehetőségek vonzották az embereket e tájra. A kőkorszaktól kezdve minden kor emberének nyoma található a vidéken.

A község egyik jellegzetessége, hogy két, egymástól 5 km-re fekvő településrészből (Balinka, Mecsér), valamint a kettő között félúton található lakott külterületből (Bánya telep, MÁV telep) áll. Ezen kívül még Balinka belterületétől 9 km-re nyugatra fekvő Kisgyón is a település közigazgatási területéhez tartozik.

Település története:

A település neve 1193-tól fokozatosan alakult ki (Boyanka - Boyenka - Bayonka - Baysonka - Bayinka - Balinkay) és 1755-től nyerte el mai nevét. Balinka, mint helység és birtok az Árpád-házi királyok korából származik. A ránk maradt legrégebbi oklevél szerint 1193-ban III. Béla király a székesfehérvári keresztes lovagoknak ajándékozta „Boinca” néven. Az ezt követő évszázadokban a királyok gyakran adományozták más és más főúri családnak egészen a törökök elleni háborúig. Ezekben a harcokban a falu teljesen elpusztult, lakóinak sorsa ismeretlen. A XVII. században német lakosokkal települt újra, az elpusztított település helyétől kissé keletebbre. Kimagasló volt a német lakosság tapasztalata az erdő-, szőlőgazdálkodás és az állattenyésztés területén. A szorgalmas munka eredményeként a település fejlődött. 1873-ban községgé alakult, az isztiméri körjegyzőség tagjaként. 1876-ban a fél falu elpusztult egy tűzvészben, 1880-ban három alkalommal is pusztított a „vörös kakas”, csak a cseréptetős épületek maradtak meg. A tökéletes fejlődés első évtizedeiben bebizonyosodott, hogy a szaporodó lakosság Balinkán nem tud megélni. Belső elvándorlás kezdődött, majd Európa, sőt a tengerentúl következett. Amerikába 1913-ig több száz balinkai vándorolt ki. A fejlődést az 1920-ban megnyitott kisgyóni bánya indította el, a parasztság a zöldségtermesztéssel tett szert nagyobb jövedelemre. Híres a balinkai káposzta, a vöröshagyma, a tök.

A XX. században újabb csapások érték a község lakóit. Az I. világháború 14, a II. világháború 39 áldozatot követelt. A német ajkú lakosok közül 1948-ban 16 családot telepítettek ki Németországba, számukat növelték azok, akik 1945-ben elmenekültek külföldre és onnan nem tértek haza a háború után, valamint az 1956-ban disszidálók.

A községhez tartozó Mecsér a Klosterneuburgi rendháznak volt a birtoka az államosításig - neve Mecsér-pusztá volt. Itt hajdanán híres fegyverkovácsok is dolgoztak. A szénbányászat fellendülésével 1955-1957-ben bányász lakótelep épült itt, iskolával, orvosi rendelővel, klub-házzal és könyvtárral. A jelenleg Balinka közigazgatási területéhez tartozó Kisgyón 1541-ben a várpalotai, 1696-ban a csókakői várhoz tartozott. 1720-tól a Zichy családé volt, akik 1851-ben két részben eladták, de 1913-ban az állam visszavásárolta katonai célra és a Honvéd Kincstár kezelésébe adta át. 1922-ben kezdődött itt a szénbányászat és 1972-ig termelt. Ebben az időben közel száz bányász család lakott Kisgyónban, de sok bejáró bányász is járt ide dolgozni. 1972-től a szénvagyon kimerülése után megszűnt a bányászat, a közeli Balinkára szerelték át a berendezéseket és a bányászok is elhagyták Kisgyónt.

Szerencsére a gyönyörű környezetben lévő házak egy részét sikerült turisztikai célra megmenteni, a fejér megyei természetbarátok 1980-ban 11 kulcsosház kialakításával létrehoztak egy turisztikai központot, amely azóta is fejlődik és igen kedvelté vált a természetbarátok, turisták körében. Kisgyón

csodálatos természeti tája, morfológiai adottsága, az erdő és mező életközösségei, mikroklímája nagyon jó lehetőséget kínál „erdei iskola” kialakításához. Kitűnő alkalmat adnak a résztvevő iskoláknak növénytani, állattani, geológiai és csillagászati megfigyelésekre egyaránt. A terület és környéke tereptani viszonyai, turista útvonalai pedig turisztikai, táborozási, környezet és természetvédelmi ismeretek tanulására és gyakorlására ad nagyon jó lehetőséget.

A tanácsi rendszerben egy ideig önálló vezetésű település volt Balinka, azt követően Bodajk társközségévé vált. 1990-ben újra önálló község lett. Az önkormányzat megalakulása óta még nagyobb lendületet vett a fejlődés. 2007. január 1.-től Nagyveleg Község Önkormányzatával körjegyzőséget hoztak létre.

Kultúrához kötődő intézmények:

- Művelődési Ház Balinkán és Balinka-Mecsér településrészen: az intézmények állapota elfogadható, de felszereltségük gyenge
- Könyvtár: felszereltsége gyenge, mindennapos nyitvatartási renddel működik (keddtől, szombatig).

Közüoktatási intézmények a településen nem működnek.

Szervezetek, és közösségek:

- Balinkai Nyugdíjas Klub
- Mecséri Nyugdíjas Klub
- Balinkai Ifjúsági Klub
- Mecséri Ifjúsági Klub
- Harmonikus Életért Egyesület

Állandó rendezvények:

- Falunap- június

A településen ezen kívül minden évben Bányász-napi megemlékezést tartanak novemberben.

Kommunikáció:

Közösségi Internet hozzáférés rendelkezésre áll, de fejlesztésre szorul. Települési honlap működik, de sem helyi újsággal, sem helyi televízióval nem rendelkezik az önkormányzat.

Műemlékek, látnivalók:

- Római Katolikus Templom
- Balinka Emlékház, sváb kitelepítettek emlékhelye
- Szent Borbála szobor
- és II. világháborús emlékmű
- Felszabadulási emlékmű
- Hálaadó keresztek

Természeti örökség:

- Tűzköves árok
- Gaja-völgy

Szabadidő eltöltési lehetőség:

- sportpálya
- túrázás a környéken (Gaja-völgy, Kisgyón)
- vadászat

Kulturális csoportok, kézművesek, művészek:

- A településen nincsenek kulturális csoportok (tánc, ének, zene).
- Kézművesek, művészek:
- Láposi Gabriella – szobrász
- Bíró Csaba – bronzveret készítő
- Tóth Mónika és tanítványai - festők

Fejlesztési elképzelések:

- Balinkai megszűnt (lerombolt) vízimalom újjáépítése, helyreállítása (Harmonikus Életért Egyesület)
- Az egyesület találkozóhelyéül is szolgáló balinkai Művelődési ház megújuló energiával való ellátása (Harmonikus Életért Egyesület)

Kulturális, közösségi élet

A település kulturális, közösségi életéről elmondható, hogy kevés a kulturális program, kihasználatlanok a művelődési házak. A forráshiánnyal küzdő önkormányzat megfelelő szakembereket nem tud alkalmazni, így nincs se szakképzéssel rendelkező könyvtáros, se művelődési házvezető. A településen tevékenykedő civil szervezetek még nem elég erősek ahhoz, hogy önálló rendezvényeket, programokat szervezzenek, így sokat jelent a település életében egy-egy kistérségi kezdeményezés, pl. a 2009-2010 évben először megszervezett kistérségi vándorkiállítás.

A művelődési házakon kívül más közösségi tér nem található a településen.

Bodajk

Település adottságai:

Bodajk város Fejér megyében, a Móri kistérségben található. A Dunántúli-középhegység második fő vonulatának, a Bakonynak aljában, a Móri-árok peremén fekszik. Külterületi részei: Egrestanya, Kajmáti, Nádasztó, Öregtárnok, Pincevölgy, Tárnok, Varjúvár.

Település története:

A város nevét a tőle délnyugatra fekvő, a népi nyelvben Bodok-nak (ma Vértes) nevezett hegységtől kapta. A magyar középkori oklevelek gyakorlatban Bodogt /1193/, Bodoct /1230/, Bodayth /1460/ változatba fordul elő. Bodajk a magyar honfoglalást megelőző időben is lakott hely volt. Az őskor embere itt ki tudta használni mindazon természeti adottságokat, melyek a lakosság folyamatos életvitelét biztosították. Ennek egyik példáját jelzi a Varjúvár. A történelmi népek közül a rómaiak, avarok éltek a tájon huzamosabb ideig. A honfoglaló Árpád fejedelem Bodajkot és a környék több települését, a később alapított Fehérvárral együtt saját nemessége számára foglalta el. Bodajk 1051-ben ismét nevezetes esemény színhelye, ezen a tájon vívtak döntő ütközetet Béla magyar herceg és III. Henrik a német birodalom császárának csapatai. A magyar középkor későbbi századai belső küzdelemmel voltak tele. A település a XII. század első harmadában a Szent Margit prépostság tulajdonába került, fél század múltán a fehérvári keresztes konvent Szent István egyházának javaihoz tartozik.

Bodajk lakosságát és a földesurak képviselőit a szomszédos, hatalmaskodó főurak: Serédi, Szerdahelyi, de főleg a csókakői várat birtokló Rozgonyi család és katonáik több ízben sanyargatták, javaikat elkobozták. 1536-ban a birtok a Nádasdy család kezébe került, akik ezt 1671-ig bírták. Középkori település Kajmáti és Tárnok. A török 1543-ban elfoglalta Fehérvárt, Csókakőt. Bodajk is a töröké lett, lakossága részben elpusztult, kisebb hányada a hegyekbe menekült. A XVIII. század közepén már népes település. A török kiűzése utáni /1688/ évtizedben lassú fejlődés indult, 1691-ben új birtokos érkezett az osztrák Hochburg család. Ennek örökösei a Berényi, Zichy, Bethlen, Luzsénszky, Lamberg, Miske család 200 esztendőn át éltek Bodajkon, s mint földesurak meghatározták a község fejlődésének irányát. A XX. századi birtokos 1945-ig a Grünfeld család. A XVIII. század közepéig

virágzó gazdasági központ, 1774-től mezőváros 1200 lakossal, a telkes jobbágyság száma 71, zsellércsalád 34 volt. A gazdasági fejlődés eredményeképpen a lakosság száma gyorsan növekedett főleg német kézművesek, uradalmi alkalmazottak települtek le. Az iskolai oktatásról a XVIII. század utolsó harmadából már van adatunk. A katolikus iskolában magyar és német nyelven, a református iskolában magyarul oktattak. A katolikus lakosság a középkori templom alapjaira még 1697-ben kápolnát épített, 1711-ig pedig templomot emeltek. A plébániát 1749-től kapucinus szerzetesek vezették, világi vezetés alá 1788-ban került. A templom híres zarándokhely, melynek hagyományai első királyunk által kialakított bodajki egyházhoz vezethetők vissza. A református templom 1786-ban, a kastély 1839-ben épült. A mezőváros a XVIII. sz. közepétől idegenforgalmi hely. A zarándokok mellett évente több százra tehető fürdővendég is felkereste Bodajkot, ahol melegforrás által táplált tó és fürdőház működött. Az uradalom a XIX. sz. harmincas éveiben az úrbéres viszony lazítására törekedett. Ezt követelte a telkes jobbágyság is. A telkeket elvesztő jobbágyság száma növekedett. 1828-ban már 197 zsellércsaládot írtak össze. 1848 tavaszán a polgári átalakulás bodajki eseményei közé tartozik a zsellérmozgalom melynek határozott antifeudális jellege volt. Nemzetőrségbe 104 egyént soroztak be. Bodajk 1848-tól 1910-ig országgyűlési választói kerület székhelye. Első képviselő választás 1848. június 20-án zajlott le. A szabadságharc idején Bodajkot a horvát, majd az osztrák katonaság feldúlta. A község fejlődése 1950-től lelassult, majd stagnált. 1850-ben 280, 1907-ben 339, 1930-ban 350 lakóház van. Népessége 1850-ben 1676 fő, 1900-ban 2375 fő, 1913-ban 1955 fő. A XX. sz. elején általános a szegényedés a lakosság körében. Az egykori mezőváros kisközségi rangra süllyedt. A Tanácsköztársaság alatt a községet falutanács vezette. A két világháború közötti évtizedekben a kisgyóni szénbánya, a helybeli uradalom, a kőbánya, a vasúti építkezések adtak munkát a lakosság egy részének. A községben megnyílt a demokratikus átalakulás lehetősége. 1945. április elején Nemzeti Bizottság jött létre. A nagybirtokot /2366 kat. holdat/ 1945. május 10-ig felosztották. A gazdasági fejlődés nyomán a község lakossága gyorsan növekedett. A keresőképes lakosság a kincsesbányai bauxit bányában, a balinkai szénbányában, a betonelem-gyárban, erdőgazdaságban a gyapjúmosó- és szövőgyárban, termelőszövetkezetben dolgozott.

Kultúrához kötődő intézmények:

- Művelődési ház: állapota és felszereltsége jó,
- Könyvtár: állapota és felszereltsége jó, minden nap nyitva tart,
- Bodajki Általános Iskola,
- Zengő Óvoda,
- Törpe Óvoda,
- Hang-Szín-Tér Művészeti Szakközépiskola.

Szervezetek, közösségek:

- Bodajk Helytörténeti Egyesület
- Bodajkért Közalapítvány
- Bodajki Városvédők Egyesülete
- Nyugdíjas Klub
- „Bodajki Iskola és Óvoda Gyermekeiért” Alapítvány
- „Művészetért” Közalapítvány
- „Segítő Kéz” Szociális Alapítvány
- „Jobb Otthon” Szociális és Egészségügyi Ellátásért Alapítvány
- Bodajk SE
- Bodajki Alkotók Egyesülete
- Bodajki Gazdakör
- Bodajki Ifjúság Rendezvényszervezők Klubja
- Bodajki Vegyeskar

- Mozgássérültek Egyesületének Bodajki Csoportja
- „Bodajki Egészségügy Fejlesztéséért” Közalapítvány
- Törpe-Ovi Alapítvány
- Bodajki Polgárőr Egyesület
- Bodajki Sakk Egyesület
- Bodajki Tollaslabda SE
- Életmód Klub
- Baba-mama Klub

Egyházi szervezetek:

- Bodajki Református Egyházközség,
- Római Katolikus Egyházközség, Bodajk

Állandó rendezvények:

- Összművészeti fesztivál – június
- Városnap – Július

Népszokások, hagyományok:

Mária napi búcsú

A Bodajki búcsút hagyományosan minden évben szeptember 12-hez, Mária naphoz közelebb eső hétfőjén rendezik meg. Bodajk híres zarándokhely. A Katolikus templomban e két nap alatt miséket tartanak, valamint zarándoklatot szerveznek a Kálvária stációihoz.

Kommunikáció:

Közösségi Internet hozzáférés rendelkezésre áll. Interaktív települési honlap működik, havonta jelenik meg helyi újság Bodajki szó címmel, saját műsorokat készítő helyi TV-t is üzemeltet az önkormányzat.

Műemlékek, látnivalók:

- Lamberg kastély
- Katolikus templom
- Kálvária
- Szoborpark
- Nepomuki Szent János szobor

Természeti örökség:

- Gaja-völgy
- Kék túraútvonal

Szabadidő eltöltési lehetőség:

- Túrázás a Bakonyban
- Sportpálya
- Sípálya
- Tófürdő

Kulturális csoportok, kézművesek, művészek:

- Rozmaring Tánccsoport
- Daru Péterné - tojásfestő
- Salgói Rita – csuhé baba készítő
- Máder Lászlóné – szőttek

- Egyedné Máder Anikó – gyöngyfűzés, szöttes
- Kovács Károly – kovács
- Klein György – mézeskalács készítő

Fejlesztési elképzelések:

- Művelődési ház felújítása
- Civil szervezetek részére működési helyiségek kialakítása
- Egy fő művelődésszervező foglalkoztatása főállásban és egy fő részmunkaidőben
- Könyvtár és faluház fejlesztése
- Közösségi szolgáltató centrum kialakítása
- Turisztikai infrastruktúra fejlesztése (kastély, golfpálya)
- Településmarketing fejlesztése

Kulturális, közösségi élet:

A településen sok önszerveződő közösség, civil szervezet működik, tevékenységük nem túl aktív. A civil szervezetek és kulturális csoportok találkozóinak, próbáinak a művelődési ház ad otthont. A település méretéhez viszonyítva meglepően kevés programmal, rendezvénnyel találkozhatunk. A szervezetek egy része közreműködik a rendezvények megszervezésében, lebonyolításában. Az önkormányzat szakképzettséggel rendelkező könyvtárost foglalkoztat. Terveik között szerepel főállású művelődésszervező alkalmazása is.

A településen állandó kiállítások is találhatók, kettő magángyűjtemény – haditechnikai és fafaragó – valamint egy helytörténeti gyűjtemény. Időszaki kiállításokat a művészeti szakközépiskolában tekinthetnek meg az idelátogatók.

A művelődési házon kívül közösségi térként a közoktatási intézmények funkcionálnak.

Csákberény

A település adottságai:

Csákberény község Fejér megye északnyugati részén, a Vértes hegység déli nyúlványai tövében, Csókakő, Söréd, Magyaralmás, Zámoly és Gánt szomszédságában található. Határa benyúlik a Vértes hegység és a Velencei-hegység közötti Zámolyi medencébe.

Település története:

Csákberény területe már a kőkorszakban is lakott terület volt. A Római Császárság idejében itt vezetett keresztül az Aquincumból Mogentiana (Óbuda - Keszthely) felé vezető jelentős hadiút, melynek mentén, Csákberény területén a Kr. utáni III. és IV. században már két római telep is állt. Az egyik Orondpuszta mellett, a másik pedig a Lóállás-dűlő területén, melynek temetője is ismert. Később, a VI - VIII. században avarok laktak itt, amint azt az Orondpusztához tartozó Diósi-dűlőben feltárt avar temető is bizonyítja. Csákberény a XIII. századtól a csókakői várbirtok része. Okleveles forrásokban először a helység határához csatolt Orondpuszta neve tűnik fel (1231). 1237-ben említik először Berend falut. Az iratok ezt egyszerűen Berénynek nevezik. Csákberény a Károly Róbert által 1327 körül királyi várrá tett Csókakő várának birtoka lesz. A XV. század elején Zsigmond király Csókakőt összes birtokaival a Rozgonyi családnak zálogosította el, mely ezek után többször gazdát cserél. Csókakő és a hozzá tartozó Csákberény először 1543-ban került a törökök birtokába. 1687-ig, 144 évig volt török kézen. A község határában emelkedik egy kimagasló kopasz hegyorom, amit az emberek ma is Strázs-hegynek neveznek. A hagyomány szerint ez a magaslati pont a török őrségnek őrhelyül szolgált. Tiszta időben az alatta elterülő Zámolyi-medencére, a Bakonyra és a Móri-árokra jó kilátás nyílik. A török hódoltság idején Csákberény a fehérvári szandzsák igazgatása alá tartozott. A török idők viszontagságai nagyon megviselték ezt a vidéket. A lakosság az állandó zaklatás miatt biztonságosabb helyre menekült. A falu pusztává vált. A puszta újratelepítését 1667-ben Keresztesi Varga Mihály, gróf Nádasdy Ferenc

engedélyével szervezte meg. A jövevények magukkal hozták vallási hagyományaikat, s nemcsak az új településnek teremtették meg az alapját, hanem a csákberényi református egyháznak is. 1671-ben Csákberény magyar földesurát gróf Nádasdy Ferencet a Wesselényi-féle összeesküvésben való részvétele miatt lefejezték, birtokait elkobozták. Az elvett csókakői birtokot I. Lipót király 1678-ban Széchényi György kalocsai, később esztergomi érseknek, majd 1691-ben báró Hochburg János főhadiszállítónak ajándékozta. Közben felszabadult a török uralom alól Csókakő is, mely birtok a Hochburg család fiúágának kihalása után 1752-ben a leányágon leszármazó gróf Lamberg Ferenc Antalnak jut. 1772-ben Lamberg Ferenc Antal gróf elrendelte, hogy Csákberényben és Zámolyon templomot, paplakot és iskolát építsenek. Az új barokk templom alapkövét 1775-ben tették le. Lamberg Rudolf gróf építtette 1831-ben - klasszicista stílusban - a csákberényi kastélyt. A lakosság többségét kitevő reformátusok vallásgyakorlatának rendezése II. József felvilágosult uralkodó elveinek szellemében 1784-ben oldódott meg. 1788-ban felépítették a ma is látható templomot. 1862-ben a községháza teljesen leégett, a régi iratok elpusztultak. A szellemi élet az 1910-es években kezdett megélni. Egymás után jöttek létre különböző körök, a református olvasókört a katolikus létrejött követte, majd a gazdakör és a lövészegylet, Önkéntes Tűzoltó Egylet. Csákberény a turizmus szempontjából kitűnő adottságokkal rendelkezik. A Vértes különleges természeti adottságainak köszönhetően remek kirándulóhely. A településen áthalad a zöld túraútvonal és az Ezerjő Borút. A község a Móri Borvidék része.

Kultúrához kapcsolódó intézmények:

- Művelődési ház: állapota erősen leromlott, felszereltsége gyenge.
- Könyvtár: állapota jó, felszereltsége gyenge.
- Csákberényi Általános Iskola,
- Etalon Sport Óvoda,
- Teleház.

Szervezetek, közösségek:

- Csákberény Fejlesztéséért Egyesület,
- Csákberény Gyermekeiért Iskola Alapítvány,
- Csákberény Község Polgárőr Egyesülete,
- Csákberény Községi Önkéntes Tűzoltó Egyesület,
- Csákberényért Alapítvány,
- Csákberényi Sportegyesület,
- Közép-Dunántúli Teleház Szövetség (KDTSZ), Csákberény,
- Magyar Teleház Szövetség,
- Vértesalja Közös Hegyközség,
- Nefelejcs Hagyományőrző Egyesület,
- Nyugdíjas Klub.

Állandó rendezvények.

- Falunap – július
- Bornap, szüreti felvonulás – október

A felsorolt rendezvényeken kívül minden év júliusában Szikszai - Mansbarth emléknep kerül megrendezésre valamint borversenyt is szoktak tartani a községben.

Népszokások, hagyományok:

Szüreti felvonulás, bornap

Az egész községet megmozgató szüreti felvonulás és bornap már hagyománnyá vált Csákberényben. Vidám, szórakoztató és kulturális programok is megtalálhatóak a rendezvény keretein belül.

Kommunikáció:

Közösségi Internet hozzáférés rendelkezésre áll. Települési honlap nem működik, másfél-kéthavonta jelenik meg helyi újság Csákberényi Hírek címmel, saját műsort készítő helyi televízió nincs.

Műemlékek, látnivalók:

- Katolikus templom,
- Református templom,
- Emlékmű imádkozó honvéd alakjával,
- Merán szobor,
- Szikszai – Mansbarth emlékszobor.

Természeti örökség:

- Vértes Tájvédelmi Körzet,
- Meszes-völgy,
- Orondi legelő és szőlőhegy,
- Kőkapu-völgyi-barlang és bükkös.

Szabadidő eltöltési lehetőség:

- Sportpálya,
- Túrázás a Vértes és a Bakony útvonalain,
- Lovaglás – Vértes Lovas Klub,

Kulturális csoportok, kézművesek, művészek:

A településen kulturális csoportok nem tevékenykednek.

Kézművesek, művészek:

- Prosszer Mihály – festő
- Máhr Ferencné – festő
- Máhr Ferenc – festő, fadarabgép

Fejlesztési elképzelések:

- Középületek felújítása,
- Helyi attrakciók fejlesztése,
- A falu kézműveseinek segítése.

Kulturális, közösségi élet

1994-ben az országban elsőként jött létre a Csákberényi Teleház (Teleház: közösségi hely, szolgáltató szervezet, amely informatikai és kommunikációs eszközöket, információtartalmakat és szolgáltatásokat biztosít, a felhasználáshoz szakmai, képzési segítséget nyújt). Ma is működik. Fenntartó szervezete: Csákberény Fejlesztéséért Egyesület.

A településen kevés a kulturális rendezvény, művészeti csoportok nincsenek. A könyvtárban és a művelődési házban nincs szakképzett alkalmazott.

Az önkormányzat tájházat rendezett be a település bemutatása céljából. Időszaki kiállítások ritkák. Sokat jelent a település életében egy-egy kistérségi kulturális kezdeményezés.

Közösségi térként a művelődési ház, a közoktatási intézmények és a teleház funkcionál. Az általános iskola ma már csak négy osztállyal működik, a felsős tanulók Mór városába járnak be iskolabusz szolgáltatás igénybevételével.

Csókakő

A település adottságai

Közel 1500 lelkes kis falu 6 km-re Mórtól, illetve 22 km-re Székesfehérvártól a Vértes Tájvédelmi Körzet peremén, Fejér megye egyetlen kővárának tövében található.

A település története

A falu neve eredetileg kizárólag a várra vonatkozott. A település neve valójában Váralja volt. Említése 1461 után már nem szerepel az okmányokban, amiből arra lehet következtetni, hogy a település a török idők elején megsemmisült. A vár vadászati jelentősége a törökök kiűzése után megszűnt, és a Csókakő elnevezés a lassan újra népesedett településre tevődött át. A legvalószínűbb azonban, hogy a vár és később a település a csóka madárról kapta a nevét.

A vár és a falu honfoglalás- és Árpádkori elődjére vonatkozóan csak néhány adat, lelet áll rendelkezésre. A X-XIII. században a térség Székesfehérvár után a második legjelentősebb hatalmi-igazgatási központja volt, ezt elsősorban stratégiai adottságának köszönhette. A mai 81-es út korabeli elődje még a várhoz közelebb szelte át a térséget. Vele azonosíthatjuk Magyarország legfontosabb nemzetközi nagyútját, amely azonos a tihanyi alapítólevélben emlegetett "hadúttal". A XIII. századi várláncolat fontos egysége volt Gesztes, Vitány, Oroszlánkő mellett. Károly Róbert 1326-ban felismerte Csókakő kulcsszerepét, és megszerezte azt a Csákoktól. 1430-ban a várat a Rozgonyiak kapták meg, először csak élethossziglani használatra, 1453-ban V. László már örökjogon adományozta nekik. 1490-től Csókakő ismét királyi vár. II. Ulászló előbb Corvin Jánosnak adományozza, majd Egervári Lászlónak zálogosítja el. 1515-ben Kanizsai László szerzi meg a várat, 1534-ben Nádasdy Tamás kezére kerül. 1543-1687-ig Csókakő török végvár lett, a török hódoltság ideje alatt csak hetekre, hónapokra sikerült magyar kézre visszajuttatni. A török hódítók hamar felismerték a vár stratégiai jelentőségét, de katonai szerepét nem kapta vissza. A Győr és Komárom felől érkező főutat ellenőrző másod-, ill. harmadrendű elővárként funkcionált. Lerombolódása is ezzel magyarázható. 1687. október 16-án Csókakő 143 éves török uralom alól szabadult fel. A községgé szerveződés fontos állomása a katolikus templom építése volt. 1783-ban már működik a katolikus egyházi iskola. Az oktatás magyar nyelvű, írás, olvasás, számvetés és vallástudomány tartoztak az oktatott tárgyak közé. A falu lakossága nagyon lassan szaporodott: 1870-ben 676 fő, 1880-ban 708 fő, 1890-ben 741 fő, 1900-ban 731 fő, 1941-ben 808 fő. A lakosságszám lassú növekedése és gyakran tapasztalható visszaesése a filoxéria pusztításával hozható összefüggésbe. Ebből is jól látható, hogy a szőlők a lakosság megélhetésének forrását jelentették. Említést érdemelnek a gyümölcsfák is: szilva, dió, mandula, gesztenye, alma, körte, cseresznye, meggy, őszibarack, kajszi termelt a vidéken. A II. világháború idején Csókakő többször cserélt gazdát, német ill. szovjet csapatok nyomultak előre. Az új élet a világháború után nehezen indult meg. 1960-ban kezdődött a turizmus fejlődése, 1961-63 között végzett ásatási munkálatok révén egy időre sikerült megállítani a várrom pusztulását. Rekonstrukciós munkákat azóta is folyamatosan végeznek. Csókakő a Móri Borvidék része. A szőlő mindig komoly értéket jelentett a település számára. Az első szőlőtelepítések az 1750-es években kerültek sor. A településen áthalad az Ezerjő Borút.

Kultúrához kötődő intézmények:

- Művelődési ház: állapota és felszereltsége kiváló.
- Bodajki Általános Iskola Bárány Nádasdy Tamás Általános Iskolája,
- Zengő Óvoda Bodajki Tagóvodája.

Szervezetek, és közösségek:

- Csókakő Község Polgárőr Egyesülete
- Magnificat Kórus
- Várbarátok Társasága
- Vértes Vidékéért Alapítvány

- Szent Donát Borrend
- Nyugdíjas Klub
- Nő Klub
- Ifjúsági Klub
- Csókakő Tűzoltó Egyesület
- Vöröskereszt Csókakői Alapszervezete
- Váralja SC Csókakő
- Csókakői Általános Iskoláért Alapítvány
- Csókakő-Heffingen Baráti Társaság.

Egyházi szervezetek:

- Római Katolikus Egyházközség

Állandó rendezvények:

- Tavaszt köszöntő majális - május
- Csókakői nyár – június, július, augusztus
- Várnapok - szeptember
- Magyar nóta est – december

A felsorolt rendezvényeken kívül borversenyek, bormustrák megrendezésének is helyet ad a település, valamint a Magyar Kultúra Napja alkalmából minden évben kistérségi szintű mese- és prózamondó versenyt szerveznek a pedagógusok.

Hagyományok, népszokások:

Szent Donát napi búcsú

A móri borvidéken Csókakő 1772-73-ban épült, majd 1863 és 1866 között megújított templomának ő a védőszentje. Oltárképe, amelyen Szent Donát áldó-védő kezeit a szép szőlőtőkék fölé terjeszti, egészen új, 1986-ban festette a mezőkövesdi Takács István. A csókakői templom búcsúja augusztus 7-e, amelyet az utána következő vasárnap és hétfőn kétnapos búcsúval szokott megünnepelni a csókakői nép nagymisével, a meghívott vendégek számára ünnepi ebéddel. Szent Donát ünnepét időjárásjósló napként tartják nyilván:

"Jön a csókai búcsú, majd lesz eső! Donát hetében mindig vihar szokott Csókára jönni: vagy jégeső vagy hatalmas zápor. Búcsú hetében mindig jön. A búcsúsok azt mondták, ha búcsú szombatján nem jön meg az eső, akkor egy hónapig nem lesz!"

Szüreti mulatságok

A Móri borvidék részeként természetesen Csókakő községének is vannak a szőlőhöz, borhoz kötődő hagyományai, rendezvényei. A szüreti mulatság minden évben szeptember utolsó hétvégéjén kerül megszervezésre.

Kommunikáció:

Közösségi Internet hozzáférés nem áll rendelkezésre. Interaktív települési honlap működik, havonta jelenik meg helyi újság Csókakői hírek címmel, saját műsorokat készítő helyi TV-t is üzemeltet az önkormányzat.

Műemlékek, látnivalók:

- Középkori várrom
- Katolikus templom
- Trianoni emlékmű

- Zichy-pince

Természeti örökség

- Jordán parkerdő (őstölgyes)
- Karsztbokor erdő
- Vár-völgyi kijáró

Szabadidő eltöltési lehetőség:

- Hegymászás
- Túrázás a Vértesben (kék túraútvonal)

Kulturális csoportok:

- Csókakői hastánc, néptánc és jazz balett csoport

Kézművesek, művészek

- Angyal Zsuzsa – keramikus

Fejlesztési elképzelések:

- Meglévő értékek megőrzése, fejlesztése
- Várrekonstrukció folytatása
- Vár alatti előadótér fejlesztése
- "Múlt a jelenben" Csókakői hagyomány-és örökség megőrzése
- Borászati technológia fejlesztése, borturizmus fellendítése

Kulturális, közösségi élet:

A településen méretéhez képest sok önszerveződő közösség, civil szervezet működik. A civil szervezetek és kulturális csoportok találkozóinak, próbáinak a művelődési ház ad otthont. A szervezetek közreműködnek a rendezvények megszervezésében, lebonyolításában, aktív résztvevői a falu életének. Az önkormányzat szakképzettséggel rendelkező művelődési ház vezetőjét és könyvtárost nem foglalkoztat. A könyvtárhelység az iskola épületében található, mely bár zsúfolt, de könyv állománya megfelelőnek mondható.

A művelődési házban egy évben többször is szerveznek kiállításokat. A művelődési házban kívül közösségi térként a közoktatási intézmények, a Jordán parkerdő és a Vár alatti előadótér funkcionálnak. 2007-ben a településen megnyitja kapuit az Autifarm, melynek fő célja autizmus spektrum zavarral élő gyermekek, fiatalok fejlesztésének, oktatásának támogatása, érdekképviselése, foglalkoztatási és lakhatási gondjaiknak enyhítése - megoldása.

Fehérvárcsurgó

Település adottságai

Fehérvárcsurgó a Bakony keleti szélén fekszik. A megye északnyugati részén, a 81-es főútvonal, a Móri-víz és a Gaja-patak mellett található a település, regényes, szép vidéken, Székesfehérvártól 13 km-re, Mórtól 11 km-re.

A település története

A település nevében A Csurgó kifejezés helynévként való megnevezése a forrás jelentésű "csurgó", "csurgó" főnévből keletkezett. A korabeli falu egy folytonosan csörgedező forrás, legalábbis víznyerő hely mentén húzódott. Megkülönböztető szerepű "Fehérvár" előtagja valószínűleg Székesfehérvár közelségére utal, egykor a fehérvári várispánság tartozéka. Más értelmezés szerint előnévének "vár" összetételét a község közelében valaha állt sárvárról, "fehér" jelzőjét pedig a Somogy vármegyei

Csurgótól való megkülönböztetés miatt kapta. Fehérvárcsurgó területe földrajzi fekvésénél fogva alkalmasnak bizonyult arra, hogy az embert az írott történelem előtti korban letelepedésre készítse. A Gaja-völgy Krisztus előtt közel hat ezer évvel ezelőtti neolitikum korából származó telepei jelzik a legkorábban megtelepültek nyomait. A Gaja fölé magasodó Várhegyen található a vidék kiemelkedően fontos kora vaskori (Kr. e. 750-500) lelőhelye, központjaként a Krisztus előtti évezredben jól védhető, hatvan méter hosszú és öt hektár kiterjedésű földvár épült. A községtől északra, az ún. Kunhalom - kilenc, nagyméretű, félgömb alakú halomsír - áll, amelyekből hamu, állatmaradványok, edények, ékszerek és fegyverek kerültek elő. A Szilvakút és az Azsókút területén római kori téglák és pénzérmék láttak napvilágot. A község határában fekvő nagyobb kiterjedésű római kori település neve Osones, amely a Pannónia tartományt átszelő útvonalak találkozási pontjában helyezkedett el. A régészeti feltárások adatai szerint a XIII. században épült a román stílusú katolikus templom. Birtokosai folyton cserélődtek: 1326-tól a Csákok, 1430-tól a Rozgonyi család, majd 1489-től Szapolyai István birtoka. A mohácsi csatavesztést (1526) követően Csurgó hol I. Ferdinándé, hol Szapolyai Jánosé volt. A tizenötéves háború (1591-1606) kirobbanásáig Csurgó folyamatosan lakott hely. A hadviselés ideje alatt elnéptelenedik, majd a háború után a régi lakosság visszatérésével és a betelepítéseknek köszönhetően ismét lakottá válik. Ekkoriban a Nádasdyak birtoka. I. Lipót uralkodó 1691. november 8-án kelt adománylevelében Csurgót az osztrák származású Hochburg Jánosnak adományozta. Csurgó házasság révén került a Perényiek birtokába, akik 1834-ben 32 esztendőre elzálogosították az uradalmat a Károlyi család részére, majd visszavásárlásáról készpénz fejében 1854-ben lemondtak. A községek rendezéséről szóló törvények (1871 és 1886) szerint Csurgó (1903-tól Fehérvárcsurgó) nagyközségi státuszt kapott, azaz önállóan oldotta meg a reá háruló feladatokat. A XIX. század utolsó évtizedében több társadalmi szervezet is létrejött a községben. Ilyen volt az önkéntes tűzoltó testület, a Csurgói Polgári Olvasókör, a "Fejérvár-Csurgói Katolikus Kör". Létrehozták a tejbegyűjtő telepet, megalapították a "Fejérvár-Csurgói Segélyegyletet". A század végén a község lakóinak száma 1830 fő, határa 5220 katasztrális hold. 1903-ban épült meg az új községháza, amely azóta ad otthont a közigazgatásnak.

A Károlyi család építette a ma is álló egyemeletes kastélyt Heinrich Koch majd Ybl Miklós közreműködésével. A község híres szülötte Amerigo Tot (Tóth Imre 1909-1984) szobrászművész. A kastélytól mintegy 2 kilométerre helyezkedik el a Vaskapu-tároló (a 312 hektár vízfelületű fehérvárcsurgói víztároló), amely kedvelt horgásztó és fürdőhely.

Kultúrához kötődő intézmények:

- Művelődési ház: állapota és felszereltsége elfogadható.
- Könyvtár: állapota és felszereltsége elfogadható.
- Radnóti Miklós Általános Iskola Gróf Károlyi József Tagiskolája
- Zengő óvoda Eszterlánc Tagóvodája
- Károlyi-kastély

Szervezetek, és közösségek:

- Kéknefelejcs Nyugdíjas Klub
- Fehérvárcsurgó Sportegyesület
- Fehérvárcsurgói Ifjúsági Klub
- Magyar Máltai Szeretetszolgálat Fehérvárcsurgói Csoportja
- Magyar Vöröskereszt Fehérvárcsurgói Szervezete
- Világ Magyarágáért Egyesület
- Fehérvárcsurgói Önkéntes Tűzoltó Egyesület
- Károlyi József Alapítvány

Egyházi szervezetek:

- Római Katolikus Egyházközség

- Református Egyházközség
- Evangélikus Egyházközség

Állandó rendezvények:

- Falunap – július
- Károlyi-kastély rendezvényei

Hagyományok, népszokások.

Szüreti felvonulás

Minden év szeptemberében kerül megrendezésre a szüreti felvonulás ami szüreti bállal zárul.

Rutya fesztivál

Fehérvárcsurgó községben hagyománynak számított az elmúlt 100 évben a káposzta termelés. A hatalmas területen történő káposzta termelés miatt a falu lakóit "rutyásoknak" hívták. A káposztaföldek és az ebből készített ételek tiszteletére rendezik meg a Rutya Fesztivált, melynek keretén belül káposztás ételek főzőversenyét szerveznek. Fesztiválon összemérhetik tudásukat, erejüket azok, akik jelentkeznak a káposzta-gyaluló, káposzta-taposó és a káposzta-evő versenyre.

Kommunikáció:

Közösségi Internet hozzáférés rendelkezésre áll (teleház). Települési honlap működik, alkalmanként jelenik meg helyi újság Csurgói hírforrás címmel, saját műsorokat készítő helyi TV-t üzemeltet az önkormányzat.

Műemlékek, látnivalók:

- Károlyi-kastély
- Római katolikus templom
- Amerigo Tot Csurgói Madonna c. szobra
- Református templom
- Evangélikus templom
- Mária szobor
- I. világháborús emlékmű
- II. világháborús emlékmű
- 1956-os emlékmű

Természeti örökség:

- Gaja-patak
- Fehérvárcsurgói víztároló
- Vadaskert

Szabadidő eltöltési lehetőség:

- Sport - sportpálya
- Horgászat – víztározó
- Túrázás a Bakonyban.

Kulturális csoportok, kézművesek, művészek:

- Csámborgó Néptáncsoport
- Csurgói Csalogány
- Táncoló Talpak

Fejlesztési elképzelések:

- Művelődési ház felújítása
- Kastély folyamatos fejlesztése
- Képzőművészeti táborok szervezése
- Kulturális programok, rendezvények, kiállítások szervezése

Kulturális, közösségi élet:

A településen tevékenykedő civil szervezetek aktívak, a rendezvényeken fellépőként, és szervezőként is részt vesznek. Az önkormányzat szakképzettséggel rendelkező művelődési ház vezetőt és könyvtárost nem foglalkoztat.

A település híres szülöttjének, Amerigo Totnak emlékhelyet állítottak, mely folyamatosan, állandó kiállításként látogatható. Alkalmanként a művelődési házban szerveznek kiállításokat, pl. a helyi lányok, asszonyok kézműves munkáiból. A művelődési házon kívül közösségi térként említhetők a közoktatási intézmények, valamint a Károlyi-kastély. A kastély tagja az Európai Kulturális Központok Hálózatának. Évről évre egyre több rendezvénynek ad otthont, például az Európai Dísznövény és Kertművészeti Napoknak, valamint az idei évben először megrendezésre kerülő Európai Vonósnyégyes Fesztiválnak. Fejtő Ferenc Franciaországban élő író halála előtt a fehérvárcsurgói Károlyi-kastélynak adományozta több ezer kötetből álló könyvtárát, köztük műveit is. A könyvtár a kastélyban látogatható.

Isztimér

A település adottságai

Isztimér Fejér megye északnyugati peremén, a Keleti – Bakony röglépcsőin települt község. Területe, a mintegy 1000 fős lakosságához képest viszonylag nagy, hozzávetőleg 70 km². Határában található a megye legmagasabb pontja, a 479,6 m-es Kövesdomb, legnagyobb tájrésze a nagyjából 400 m magas, 20 km²-es Mellár-fennsík. Átmenő forgalma nincs. Egyetlen közlekedési út vezet a faluba, a 20 km-re lévő Székesfehérvár felől.

A település története

Isztimér neve 1193-ban STAMER alakban fordult elő legkorábban. A község életének második szakasza a XVIII. század derekán kezdődik. Három megyéből, zömében németajkú, katolikus telepeseket fogadtak. Ekkor alakult ki a szalagtelkes falumag, amely lényegében azóta sem nagyon változott.

A XIX. század elejére kialakult a falu vagyonos rétege, amelyet elősegített a falu mezővárosi rangra emelése (1792 – 1872). A történelem folyamán a politikai viharok csupán érintették a települést. A forradalmak különösebb helyi események nélkül zajlottak le. Az igazi megrázkódtatást a II. világháború okozta. A házak negyede és a templom megrongálódott, a polgári lakosságtól áldozatot követeltek a harcok. A falu életének harmadik szakasza a háború után kezdődik. 1948 tavaszán a németajkú őslakosságból kitelepítettek 66 családot, amely 346 főt érintett. Helyükbe a Vas megyei Óriszentpéterről 54, a szlovákiai magyarok közül 53 család telepedett le Isztiméren. A lakosságot megosztotta a ki- és betelepítés, valamint a politikai harcok. Ezek az ellentétek azonban lassan elcsitultak. 1966-ban Gúttamási községet Isztimérhez csatolták, melynek önállósodási kísérlete nem járt sikerrel. A rendszerváltozással megkezdődött a falu infrastruktúrájának fejlesztése, mely mára teljesen kiépült. 1990-től Bakonykútival majd 2008-tól Kincsesbányával közös Körjegyzőség működik a közigazgatási feladatok ellátására.

A község területén több, igen jelentős természeti érték is található. A 10 km hosszú Burok-völgy földtani és növényzeti értékei miatt vált természetvédelmi területté. A falu határában 58 kisebb – nagyobb barlangról tudunk, ezek közül a legjelentősebb a fokozottan védett, több mint 3 km hosszú, 200m mély, cseppkövekkel díszített Alba Regia-barlang. A falu határának nyugati szélén van bronzkorinak becsült Csikling vár romja. A község katolikus temploma 1753-ban épült Szt. Anna

tiszteletére. A templom előtt álló Szt. Flórián-szobor az 1884. március 22-i tűzvésznek állít emléket. Két kisebb katolikus kápolna is található településen. A református gyülekezet új templomát 1989-ben építették, mely egy turisztikai szempontból is fontos közösségi helyiséggel bővült az elmúlt években. 1981-ben épült a község óvodája, valamint 1990-re befejeződött a 8 tantermes általános iskola bővítése, felújítása, melyben mára már megszűnt az oktatás. Jelenlegi elképzelések szerint az épületben többek között Idősek Napközi otthona kerül kialakításra, valamint itt kap helyet a Teleház és számos civil szervezet is.

Kultúrához kötődő intézmények:

- Művelődési ház: állapota és felszereltsége jó
- Könyvtár: állapota és felszereltsége jó
- Zengő Óvoda Napraforgó Tagóvodája

Szervezetek, és közösségek:

- Isztiméri Ifjúsági Egyesület
- Isztimér Önkéntes Tűzoltó Egyesület
- Isztiméri Sportklub
- Isztimér községért Közalapítvány
- „Életet az éveknek” Nyugdíjas Klub

Egyházi szervezetek:

- Katolikus Egyházközség
- Református Egyházközség

Állandó rendezvények:

- Falunap – július

Az önkormányzat Magyar Kultúra Napja alkalmából minden évben megemlékezést tart. A programok között kiállítások, ünnepi műsorok szerepelnek.

Népszokások, hagyományok:

Szüreti felvonulás

Minden év októberében szervezik meg a szüreti felvonulást, mely szüreti bállal zárul.

Anna-napi búcsú

Isztimér község legtöbb látogatót vonzó rendezvénye. Minden évben július 26.-át követő vasárnap kerül megszervezésre. A vendégek igazi kulturális program kavalkádot tekinthetnek meg.

Kommunikáció:

Községi Internet hozzáférés rendelkezésre áll (teleház). Interaktív települési honlap működik. Helyi újságot jelenleg nem adnak ki, de tervek között szerepel, egy fénymásolással sokszorosított lap kiadása. Saját műsorokat készítő helyi TV-t nem üzemeltet az önkormányzat.

Műemlékek, látnivalók:

- Csikling vár
- Katolikus templom
- Katolikus kápolna
- Szt. Flórián szobor
- Református templom

Természeti örökség:

- Burok völgy
- Alba-regia barlang

Szabadidő eltöltési lehetőség:

- Futball – Sportpálya
- Túrázási lehetőség: kék és piros túraútvonalon

Kulturális csoportok, kézművesek, művészek:

- Edelweiß Német Nemzetiségi Kórus
- Bakony Népdalkör
- Kereplő Néptánc Együttes
- Taliga Néptánc Együttes
- Ifjúsági Néptánc csoport
- Kovács Jenő – festő
- Galler Livia és Galler Zsuzsa – iparművészeti alkotók
- Rézmann Imréné – Csuhe figura és rongybaba készítő

Fejlesztési elképzelések:

- Községi ház fejlesztése
- Kézműves táborok szervezése

Kulturális, közösségi élet:

A településen tevékenykedő civil szervezetek aktívak, a rendezvényeken fellépőként, és szervezőként is részt vesznek. Az önkormányzat szakképzettséggel rendelkező művelődési ház vezetőt és könyvtárost foglalkoztat. Ennek köszönhetően sokféle kulturális rendezvényt látogathatunk Isztiméren (nyári táborok, előadások, megemlékezések). Helytörténeti gyűjtemény és biblia gyűjtemény tekinthető meg a településen, valamint időszakos kiállítások mindig más témában. A művelődési házon kívül közösségi térként említhető az iskola épülete, melyben oktatás már nem folyik, az isztiméri gyermekek a kincsesbányai iskolában tanulnak. Az iskola épülete helyet ad a Teleháznak (eMagyarország pont) valamint a civil szervezeteknek.

Kincsesbánya**A település adottságai:**

Kincsesbánya Fejér megye északnyugati részén, Székesfehérvártól 15 km-re fekvő ipari település. Kincsesbánya új község, 1966. január 1-jén alakult Gúttamási és Rákhegy települések egy részéből, valamint a bányatelepből. Kincsesbánya Fejér megye északnyugati részén, Székesfehérvártól közel 15 km-re fekvő ipari település. A községet Iszkaszentgyörgy (3 km), Fehérvárcsurgó (3 km) és Gúttamási (5 km) zárják közre, déli és nyugati irányból a Bakony váltakozó szintű hegyvonulatai, északról és keletről a Móri-árok határolják. A község centruma a Szeghegy (241 m) északkeleti lejtőjénél elhelyezkedő dombokra épült, váltakozó felszíne természeti szépséget kölcsönöz a több utcás, szórt településnek. Területén folyik át a Gaja-patak.

A település története:

Kincsesbánya, az 1966 óta önálló közigazgatású tanács község a Fejér megyei Bauxitbányák Vállalatának központja volt, ezért nagy részét üzemi létesítmények foglalták el. Határában legkevesebb a mezőgazdaságilag hasznosítható terület, dél-délnyugati részét csaknem összefüggő erdős hegyek borítják. Felszín alatti rétegeiben a bauxiton kívül főleg a mészkő és márga a jellemző. A község

összterülete 1087 hektár volt 1980-ban. Lakóinak száma ugyanebben az évben 1719. Határához tartoznak 1966 óta Felső-Kincses, Rákhegy, Atya major és Tatárhegy külterületek, valamint az előzőleg iszkaszentgyörgyi határba eső Kisbittó és Somosmál egy része. Lakóinak kisebb része képezi az 1940 előtt itt élő őslakosságot és ezek leszármazottait, többségük betelepült. A bányaközség Székesfehérvárról legrövidebb úton Iszkaszentgyörgy felől a Somosmál aljai szántók mellett, kisebb kerülővel Felső-Kincses és a Tatárhegy felől közelíthető meg. Történetének fő jellemzői és szakaszai: Őstelepülései közül Kincses és Bittó a XIX. század elején népesültek be, ez időtől az iszkaszentgyörgyi uradalom szőlőhegyeiként említik őket írott források. Az 1941-es bányanyitással ipari település létesült a fenti szőlőhegyek helyén. A bányaközséget 1950-ben Gúttamási közigazgatása alá rendelték, majd önálló közigazgatást nyert 1966-ban. Külterületi lakott helyei közül Atya és Rákhegy helyén már 1190-ben és 1201-ben falu állt. A fentiek közül Atya major már nem létezik.

Kincsesbánya nevének utótagja a bauxitbányászatra utal. A Kincses név a község déli határában fekvő Kincses hegygel és a hasonló hangzású őstelepüléssel kapcsolatos. A hegy lapos köveitől nyerte a nevét. A pénzérme alakú különböző nagyságú lapos kövek (nummulites) az eocénkori tengerek egysejtű meszesházú élőlényének megkövesedett maradványai, melyek tömegével találhatók Felső-Kincses település szántóföldjein. A kis köveket Szent László pénzének hitte és nevezte a nép egykor. A hagyomány történetet is fűz ezekhez. Egyik szerint a környék ura a tatárok (vagy törökök) elől menekülve elszórta pénzét, és ez a rabló tatár kezében kővé vált. Másik szerint Szentgyörgy valamelyik földesura Úr napján arattatta a lencsét jobbágyaival, és ez a lencse lett kővé. Egy feljegyzés a bittói kőfejtőben 1936-ban felszínre került aranyleletekre vezeti vissza a Kincses név eredetét. Itt kell megjegyezni azt, hogy az egykori szőlőhegyet már XVIII. századi gazdasági iratok Kincsesnek nevezik. A helynév előfordulásai: 1757-ben és 1786-ban Kintses hegy, 1822-ben és 1864-ben Kintses promontórium, 1879-ben Kincses hegy, 1883-ban Alt Kincses. Az eredeti település, miután a község Bittó helyén kiépült, a Felső-Kincses nevet kapta.

Bittó, Kincsesbánya másik őstelepülése, a mai község helyén feküdt egykor. Nevét az ugyanitt elterülő Bittó hegytől nyerte. A terület korábbi neve Táborállás és Táborhegy volt a XVIII. században. Bittó hegy levéltári forrás szerint egy Sárosfalvi Bittó személyétől nyerte elnevezését, ennek kilétét és a környékhez kapcsolódását nem sikerült tisztázni. A hagyományok egy bitófával hozzák kapcsolatba a helynév eredetét. Ezek szerint Bittó hegyen embereket végeztek ki valaha, és e helyre kegyetlenül egy fakeresztet, majd egy haranglábat is állítottak a XIX. században. Ezek valóban álltak Bittó hegyen az 1950-es évek elején. A harangon, amely ma Iszkaszentgyörgyön található, a következő felirat látható: "Az Pittói szőlőhegyre Johann Goss mich in Stuhlweissenburg 1830" Táborállás és Táborhegy nevek eredete a török kor 1601 és 1602 évi eseményeire vezethető vissza. " Régente ez Táborhegynek neveztetett, mert ezen hegyről pusztítatott el a Vaskapui erősség"- írja egy forrás 1718-ban. Lehetséges, hogy a törökök ideiglenes táborhelyeül szolgálhattak a Bittói dombok a Székesfehérvár elleni 1602. évi hadműveletek előtt.

Kultúrához kötődő intézmények:

- Művelődési ház: állapota és felszereltsége elfogadható
- Könyvtár: állapota és felszereltsége elfogadható
- Radnóti Miklós Általános Iskola Kazinczy Ferenc tagiskolája
- Zengő Óvoda Napraforgó Tagóvodája

Szervezetek, és közösségek:

- Kincs, Kultúra, Sport Egyesület
- Nyugdíjas Klub
- Kincsesbánya Gyermekéiért Alapítvány
- Szikra SK.
- Kincsesbánya Községi Polgárőrség

Állandó rendezvények:

- Vakáció party – június

Minden év december 4.-én Szent Borbála napi megemlékezést szervez az önkormányzat. Ezen kívül fontos megemlíteni a férfinapi és nőnap i műsorokat. Férfinapon a település asszonyai, nőnapon pedig a férfiak kedveskednek szórakoztató műsorral, bállal. Kincsesbányán a Férfinap hagyományai már jóval több, mint húsz évre tekintenek vissza. A teremtés koronáinak tiszteletére a „gyengébbik” nem képviselő műsort adnak, ahol főleg az „erősebbik” nem jellemzőit, gyengéit veszik górcső alá, s mutatják be különböző helyzet-komikumokban. Az előadás végeztével aztán a hölgyek vacsorával, s hajnalig tartó tánccal engesztelik ki az urakat.

Népszokások, hagyományok:

Bányásznapi – szeptember

A Művelődési Házban és környékén zajlanak nemcsak a falu apraját-nagyját, hanem a szomszéd településeket is megmozgató Bányásznapi eseményei. A Bányásznapi minden évben szeptember első hétvégéjén tartják, ezzel is tisztelve a község létrejöttét, múltját, jelenét, jövőjét meghatározó bányászat előtt.

Kommunikáció:

Közösségi Internet hozzáférés nem áll rendelkezésre. Interaktív települési honlap működik. Helyi újságot jelenleg nem adnak ki. Saját műsorokat készítő helyi TV-t nem üzemeltet az önkormányzat.

Műemlékek, látnivalók:

- Bányász emlékhely
- Milleniumi kopjafa

Természeti örökség:

- Víztorozó
- Gaja-patak

Szabadidő eltöltési lehetőség:

- Sportpálya
- Túrázási lehetőség a Bakonyban
- Horgászat a víztorozónál

Kulturális csoportok, kézművesek, művészek

- Szivárvány Nyugdíjas Klub
- Czeterné Tompos Irén – kézi szövésű szőnyeg készítő
- Czetner Gyula – fa intarzia kép készítő

Fejlesztési elképzelések:

- Temető és templom építése (jelenleg nem található a településen)
- Közintézmények (óvoda, iskola, művelődési ház) felújítása
- „Augusztus 20”, március 15, október 23 emlékhelyek kialakítása
- „Bányász” emlékhely fejlesztése
- Kincsesbánya könyv megjelentetése
- Szabadidőpark kialakítása
- Filmklub létesítése
- Helyi kiadványok készítése
- Integrált közösségi és szolgáltató tér kialakítása

Kulturális, közösségi élet:

A településen kisszámú civil szervezet, önszerveződő közösség alakult, ezen szervezetek aktívan részt vesznek a település életében, a rendezvények megszervezésében. A művelődési ház otthont ad kluboknak, tanfolyamoknak, családi-, óvodai-, iskolai- és egyéb rendezvényeknek. A művelődési házban és könyvtárban is szakképzett alkalmazott tevékenykedik. Eredményes munkájuknak köszönhetően Kincsesbányán egyre több program színesíti a lakók életét. A művelődési házon kívül közösségi térként a közoktatási intézmények funkcionálnak.

A településen nem található se templom, se temető, e problémák megoldását tekintik az egyik legfontosabb fejlesztési céljuknak.

Magyaralmás

A település adottságai

A Székesfehérvárt és Győrt összekötő 81-es főúttól jobbra, kis völgykatlanban bújik meg a település. Megközelíthetőségét a kb. 2-2 km-es bekötő utak biztosítják. Ez a kis falu a Bakony és a Vértes között hosszan elnyúló Móri-árok keleti kapuja. Legmagasabb pontja a 231 méteres Tóhely-domb.

Magyaralmás szinte minden magasabb pontjáról látható északra a Vértes, oldalán a Csókakői várral, nyugat felől pedig a Bakony hegység. A község területén lévő fenyves erdő mint egy süveg díszíti a településből kiemelkedő dombot.

A település története

A falu nevét először 1193-ból származó okirat említi „Almas” néven. Valószínű, hogy az azonos nevű falvaktól történő megkülönböztetés miatt kapta később a „Magyar” előtagot (tekintettel a lakosság nemzeti hovatartozására).

Első írásos említése egy 1193-as oklevélben található, ebben Almas néven szerepel. Legközelebb 1304-ben 'almas' alakban bukkan fel egy oklevélben. 'Magyar-Almás' formában 1851-ben, a jelenlegi Magyaralmás elnevezés - nem hivatalosan - 1897-ben olvasható. Ez a névalak 1903 óta hivatalosnak tekinthető. A település 1193 előtt is létezett már. Ezért kaphatott környezetétől nevet: "ALMÁS" - talán az akkor itt jellemző módon megtalálható almafák után. E név később, a török idők tájékán kaphatta előtagját, a magyart, mintegy megkülönböztetésül a többi hasonló nevű falutól. (A történeti Magyarországon tizenkilenc Almás nevű település volt. Viszonylag közel van a falu ezek közül Magyaralmáshoz, Rácalmáshoz és Dunaalmáshoz.) A hagyomány úgy tudja, hogy Árpád vezér után nyerte ez a völgy a nevét, amely déli irányban húzódik Almástól, s valaha itt lehetett egy település, esetleg egy nomád hagyományoknak megfelelő nyári szálláshely. Tény, hogy a falu eredetileg királyi birtok volt, lévén Fejér megye területe a fejedelmi törzs szálláshelye volt, s később, ajándékozás útján került ki a királyi család kezéből. A kora-középkor távoli évszázadaiból kevés adat áll rendelkezésre. A 14., 15. században székesfehérvári egyházi birtok volt, majd a Nyáryak kapták adományként. Már a török hódoltság idején az Esterházy család birtokába került. (Nyáry Pál lányát galánthai Esterházy Pál vette feleségül 1624-ben. Ettől fogva egészen 1945-ig az Esterházyak csákvári ága bírta a települést. A birtokot a 19. század második felétől nagybérlők vették haszonbérbe.) A szájhagyomány úgy tartja, hogy az Esterházy család két agárért vette a falut, ennek azonban aligha van alapja. A török másfél százados ittléte természetesen Almás életét is meghatározta. Adóztak töröknek, magyarnak, kurucnak, rácnak, labancnak, ahogy a többi falvak lakói is tették. Szolgáltak, mert kellett, a török szultánnak, a fehérvári basának, de az Esterházyaknak is századokon át. A török kiűzése után újra rendbe hozta a falu ősi templomát, s az szolgált istentisztelet és mise céljaira évtizedekig, addig ameddig a templom tulajdonjogáról vita nem támadt a felekezetek közt a felettes egyházi hatóságok vizsgálódásai nyomán. Csak az 1790-es évekre csitult el a viszály, s nyugodtak meg a kedélyek. Ettől kezdve mind a reformátusok, mind a katolikusok saját templomukban dicsérhették az Urat, s saját iskolájukban, saját "oskolamestereik intő szavával taníthatták betűvetésre, számolásra, olvasásra

gyermeküket." Magyaralmás a magyar hadtörténelemben több ízben is szerephez jut, így a török korban 1593-ban, majd 1601-ben és 1602-ben. Wathay Ferenc fehérvári várkapitány is megemlékezik a településről históriás énekében. Az 1593-as ütközet, amely a török és a keresztény hadak között zajlott a városért, Almás és Zámoly között dült, s korábban - tévesen - pákozdi csataként emlegették. Veress D. Csaba hadtörténész kutatásai nyomán tisztázódott a dolog. Az almási jobbágyok a "második" pákozdi ütközetben (1848. szeptember 29.) is szerephez jutottak: az ellenség üldözéséből a legderekasabban vették ki a részüket. A második világháború magyarországi eseményei során, az utolsó hónapokban, 1944 karácsonya és 1945. március 18. között igen súlyos harcok dúltak a faluban illetve annak határában.

A II. világháború óta dinamikusan fejlődik a település. A lakosság igényességét jelzik a tiszta és rendezett porták. A falu fejlődése érdekében már több civil szervezet is tevékenykedik. Hagyományosan minden év júliusában megrendezik (tizenegyéves múlttal) a Magyaralmási Alkotótábort, mely nem csak alkotásra, hanem kulturális kapcsolódásra is lehetőséget nyújt. Immáron hagyományt teremtve részt veszünk az Almás nevű települések évenkénti "Almások almása" vetélkedőjén. Kiemelt rendezvény még a faluban az augusztus havi Mária-napi búcsú, valamint a szüreti mulatsággal összekötött felvonulás és falunap.

Kultúrához kötődő intézmények:

- Művelődési ház (Faluház): állapota és felszereltsége elfogadható
- Könyvtár: állapota és felszereltsége elfogadható
- Ficáncoló Óvoda Magyaralmási Tagóvodája
- Tóvárosi Általános Iskola Magyaralmási Tagiskola

Szervezetek, és közösségek:

- Almamag Magyaralmásért Egyesület
- Magyaralmási Iskolásokért Alapítvány
- Magyaralmási Óvodásokért Alapítvány
- Nyugdíjas Klub
- Magyaralmási Önkéntes Tűzoltó Egyesület
- Magyaralmási Sportegyesület
- Magyaralmási Vadásztársaság

Egyházi szervezetek:

- Római Katolikus Egyházközösség
- Református Egyházközösség

Állandó rendezvények:

- Civil nap – február
- Alkotótábor – július
- Bútorfestő tábor – augusztus
- Falunap, szüreti mulatság – szeptember

A Magyar Kultúra Napja alkalmából minden évben megemlékezést szervez az önkormányzat.

Népszokások, hagyományok:

- Szilvalekvárfőző fesztivál – szeptember
- Mária-napi búcsú - szeptember

Kommunikáció:

Közösségi Internet hozzáférés rendelkezésre áll (e-Magyarország pont). Interaktív települési honlap működik. Helyi újságot jelenleg nem adnak ki. Saját műsorokat készítő helyi TV-t üzemeltet az önkormányzat.

Műemlékek, látnivalók:

- Római katolikus templom
- Református templom

Természeti örökségek:

- Tóhely-domb

Szabadidő eltöltési lehetőség:

- Sportpálya
- Kirándulás a Vértes és a Bakony túraútvonalain

Kulturális csoportok, kézművesek, művészek:

- Kéknefelejcs Asszonykör
- Franta Dezső – restaurátor
- Tóthné Simon Mariann – foltvarró
- Dezső Tibor – fotós (természet)
- Vas István – fotós (természet)
- Sáfrán Anett – festő, grafikus
- Kaiser Erika – bútorfestő
- Lendvai Sándor – ffaragó
- Szabó János – kosárfonó
- Varga Mária Magdolna – kézműves
- Legeza József – népi iparművész

Fejlesztési elképzelések:

- "Múltunkkal a jövőért" hagyományok, népszokások felelevenítése
- "Almási Tormás" Tormafesztivál szervezése
- szabadtéri nyári színház szervezése
- református templom tornyának felújítása
- a temetőkert rendbetétele, halottasház felújítása
- Integrált közösségi és szolgáltató tér kialakítása

Kulturális, közösségi élet:

A településen tevékenykedő civil szervezetek, közösségek aktívak. A település programjai, rendezvényei szervezésében aktívan részt vesznek, önálló rendezvény szervezését is felvállalják. A művelődési ház otthont ad kluboknak, tanfolyamoknak, családi-, óvodai-, iskolai- és egyéb rendezvényeknek. A művelődési házban és könyvtárban is szakképzett alkalmazott tevékenykedik. Munkájuknak köszönhetően évről évre több program színesíti a lakók életét. A térség kistelepülései közül az egyik legtöbb rendezvényt, kulturális programot szervező település. Negyedévente más-más témában időszaki kiállítások tekinthetők meg a faluházban. Állandó kiállítás jelenleg nincs a településen. A művelődési házban kívül közösségi térként a közoktatási intézmények funkcionálnak.

Mór

A település adottságai:

Mór város a Dunántúli régióban, Fejér megyében a Bakony és a Vértes közötti Móri-árok legjelentősebb települése.

A város kb. 20 km-es vonzáskörzetnek gazdasági, kereskedelmi és kulturális központja. A várost ma több mint tizenötezer ember lakja. Kedvező földrajzi fekvésének s ezen a tájon élő magyar és német ajkú lakosság szorgalmának köszönhetően mindig kitűnt a hasonló méretű magyarországi városok közül. Mór életerős, fejlődőképes város.

A település története:

Mórnak és közvetlen környékének a honfoglalást, sőt az államalapítást megelőző történetéről nem sokat tudunk. a legkorábbi ténylegesen ismert eszközök, tárgyak az újkőkorból származnak. Mór és Csókakő térségében ezen időszakra tehető az első falvak megjelenése. Az írott történelem előtti korok egyik utolsó szakaszában, Krisztus előtt 800 körül Kelet-Európa felől érkező törzsek foglalták el a Kárpát-medencét. A késő vaskor kezdetén, a Krisztus előtti IV. század első évtizedeiben feltehetően a Rajna-vidékről érkező kelták szállták meg a területet." A Móri-árokban átvezető közlekedési útvonalnak a rómaiak korában is nagy jelentősége volt. A történelmi leletek szerint Mór és térsége lakott hely a magyar államalapítás korai időszakában. A veszprémi püspökség 1246. évi jegyzőkönyve említést tesz a város régi templomáról, amelyet I. István király építtetett.

Mór népessége alapítástól kezdve magyar volt, csak a török kiűzése után, 1698-ban kezdte meg az új földesúr, a német Hochburg-család a németek betelepítését, mivel a magyarokat a törökök megszállása megtizedelte. Mór nevének eredete pontosan nem állapítható meg. A legvalószínűbb, hogy a várost a Móri család alapította, s tőle kapta a nevet is. A település először királyi, majd 1080-tól kb. 250 évig püspöki birtok volt. Károly Róbert 1327. november 1-én Csókakő várához, mint királyi birtokhoz csatolta. 1430-ban először a Rozgonyiak birtokolták, majd a mohácsi csatavesztés után birtokosa Kanizsai László lett. Szulejmán szultán 1543-ban Esztergom elfoglalása után bevette Mór és Csókakőt is és csak 1688-ban szűnt meg a 145 évig tartó török uralom. Az osztrák császár 1691-ben a várost 60.000 rajnai forintért eladta Hochburg János udvari tanácsosnak és katonai élelmezési főprefektusnak, akinek halála után fia, János Domonkos kezdte meg a németek betelepítését a kapucinus rend behozatalával. A kapucinus templom és zárda építése 1695-ben kezdődött, 1701-ben szentelte fel a veszprémi püspökség. Az 1711-es évben új külhoni jövevények egész sora érkezett, akik meghonosították a Vértes oldalában a szőlőkultúrát. 1763-ra a lakosság száma 2900-ra emelkedett. A nagyszabású német betelepítés a század közepére teljesen átalakította a vallási képet is, mivel a betelepülők már többségében katolikusok voltak. 1755. szeptember 23-án gróf Lamberg Ferenc Antalt magyar állampolgárrá fogadták és ekkor Mór első embere lett. A földesurak 1758. évben kérték a királynőtől Mór mezővárossá nyilvánítását. Mária Terézia Bécsben 1758. március 16-án kiadott kiváltságlevele kimondja: "A jövőben Mór község ne csak a mezőváros névnek örvendjen, hanem évi négy vásárt is megtarthat." 1768-1770-ig folyamatosan új lakók telepedtek be Móra, akik főként Bajorországból és Würtembergéből érkeztek. Lamberg gróf 1762-ben költséges kastélyépítkezésbe kezdett, amely 1766-ban fejeződött be. A gróf Fellner Jakabot bízta meg a tervezéssel, így a magyar barokk kastélyépítészet kiváló alkotása született meg Mórban. A lakosság számát 1784-ben írták össze pontosan: 4166 fő volt, ebből 36 nemes. 1846-1847-ben becslések szerint Mór 7175 lakójának ekkor háromnegyede német, negyed része magyar, néhány százalék szlovák nemzetiségű. 1848. végén a szabadságharc fontos eseménye volt a móri csata, amelyben Perczel Mór hadteste és Windischgratz hadserege ütközött meg. 1848. december 29-én 32 katona esett el, 350 sebesült meg, a magyarok a csatát elvesztették. A forradalom leverése után a politikai élet igen beszűkült, a mezőváros főként belső problémáival foglalkozott és domináns tényező elsősorban a mezőgazdaság maradt. A kiegyezést követő gazdasági

fellendülés, a kapitalista viszonyok megjelenésének kézzelfogható bizonyítéka a pénzintézetek létrejötte volt. Mór 1872-ben kettő is alakult. 1871-ben kimondták a Móri Ipartársulat megalakulását.

A XIX. sz. második felében kialakult a móri borvidék mai képe. A nagy- és kisbirtokokon egyaránt nagyarányú szőlőtelepítés folyt. A szőlősgazdák érdekeit a hatóság is védte. Megakadályozta, hogy a községbe idegen bort szállítsanak be a kereskedők, és azt később "móri bor" néven hozzák forgalomba. Mór "nagy községben" - a mezővárosi jogállás a polgári közigazgatás bevezetésével 1870-ben megszűnt - az I. világháborúig 27 különböző egyesület, egyesület, társulat, kör alakult. Jelentős részük a közművelődést szolgálta. Az iskolák után 1885-ben ipartanonc, 1894-ben polgári iskola kezdte meg működését.

1902. március 13-án mondták ki, hogy az eddig Moórnak írt községnevet ezután egyszerűen Mórnak fogják írni. Az I. világháború első éveiben a virágzást újra hanyatlás követte, mivel az elért eredményeket a vesztes háború újra semmivé tette. Mór a világgazdasági válság éveit is nagyon megsínylette. Értékesítési nehézségek, pénztelenség, munkanélküliség jellemezte e néhány évet. Javulás csak 1937-38-as években kezdődött, de ezt megszakította a háború. Rengetegen kivándoroltak külföldre, sokan országon belül néztek új lakóhely után.

1939. újabb nyomorúságos évek előhírnöke volt. Kibört a II. világháború. A háború idején németek szállták meg Mór. 1945. márciusában kezdődött a harc Mór felszabadításáért, amely március 18-án következett be. A II. világháború befejeződött. A remélt béke helyett azonban újabb embert próbáló évek következtek. 1945. december 29-én kezdetét vette a németek kitelepítése, amely több mint 1700 főt érintett és máig ható nyomott hagyott a lakosság nemzetiiségi részében. Az államosítások nyomán, az 1950-es évektől a szén- és bauxitbányászat erőteljes fejlődése eredményezett újabb fellendülést. A 1960-as években a szocialista iparosítás jegyében új üzemeket (Ikarus, Csepeli Fémművek, Budalakk) telepítettek a környékre és meghonosodott a jármű - és fémipari technológia és kultúra is. Az ipari üzemek mellett a mezőgazdaság szerkezete is átalakult, mivel a nagyüzemi termelés vált elsődlegessé. Az ipari és mezőgazdasági foglalkoztatottság növekedése lakásgondokkal járt, ezt a város akkori vezetői a 70-80-as években elsősorban új belvárosi lakótelepek építésével kívánták megoldani. Ennek hatására megnőtt a lakásállomány és jelentős számban költöztek be Móra a környező települések lakói. A gazdasági és infrastruktúráis fejlődést elismerve Mór 1984-ben nyilvánították újra várossá a 100. magyar városként.

A város vezetése a helyi vállalkozásokkal karöltve törekszik arra, hogy Mór ne csak a tavaszi és őszi nagy rendezvényekhez kapcsolódóan, hanem folyamatosan borturisztikai központ és célpont legyen az idelátogató belföldi és külföldi utazók számára. A város mai fejlődésében egyre nagyobb szerephez jut a belföldi és a nemzetközi turizmus, amelyet bővülő szálláshelyeinek és sokoldalú (wellness, lovas, borászati, gasztronómiai) szolgáltatási kínálatának köszönhet. 2002-ben régi közóhajnak eleget téve 1 milliárd Ft értékű önerős beruházással az önkormányzat városi sport és kulturális csarnok és uszoda létesítményt épített. A városban négy általános iskola működik. A tanulók mintegy hatvan százaléka német nemzetiiségi oktatásban vesz részt. Működik a városban zeneiskola és nevelési tanácsadó, továbbá alapfokú művészeti oktatási képzés is folyik. Középfokú oktatási intézményként gimnázium és szakközépiskola várja a továbbtanulókat. A Radó Antal nevét viselő városi könyvtár mintegy nyolcvanezer kötetet és egyéb könyvtári anyagot felölelő gyűjteménnyel rendelkezik. A városi kórházhoz kapcsolódóan működik a mentő- és vészhelyiség, valamint a körzeti rendelőintézet. Mór városa a kistérség központi települése, székhelye.

Móri borvidék:

Hazánk 22 borvidéke közül méretében a kisebb, hírnevét tekintve a jelentősebb borvidékek közé tartozik a Móri borvidék. Bár múltja a történelmi időkbe tekint vissza, hatályos bortörvényünk 1996-tól mondja ki, hogy e borvidékhez Mór, Pustavám, Söréd, Csókakő, Zámoly és Csákberény I. és II. osztályú szőlőkataszteri besorolású határrészei tartoznak. A Vértes és Bakony völgyében fekvő települések életében mindig meghatározó szerepet játszott a szőlő- és bortermelet. Alapvető hatása volt az emberek megélhetésére, gazdagodására, az egyes települések fejlődésére. Évszázadokon át a

szőlő műveléséhez és a borkészítéshez igazodott az itt élő emberek természetes életritmusa, és ehhez kapcsolódott számos ünnep, társadalmi esemény és kulturális hagyomány is.

A modern kor beköszöntével a bortermelés gazdasági jelentősége visszaszorult, de Mór és a borvidék települései arculatában, identitásában, turisztikai vonzerejében, építészeti emlékeiben, a hagyományok őrzésében, a mindennapi emberi kapcsolatokban továbbra is óriási jelentősége van a szőlőművelésnek, a borászatnak és a borkultúrának.

Kultúrához kötődő intézmények:

- Radó Antal Könyvtár és Művelődési Központ: állapota és felszereltsége elfogadható
- Erzsébet téri Művelődési Ház: állapota és felszereltsége elfogadható
- Mórinform Iroda (Turisztikai információs iroda)
- Wekerle Sándor Szabadidőközpont
- Napsugár Óvoda
- Meseház Óvoda
- Pitypang Óvoda
- Fejér Megyei Önkormányzat Gárdonyi Géza Általános Iskolája és Speciális Szakiskolája
- Dr. Zimmermann Ágoston Általános Iskola
- Petőfi Sándor Általános Iskola
- Szent Erzsébet Római Katolikus Általános Iskola
- Radnóti Miklós Általános Iskola
- Pásztai Miklós Alapfokú Művészetoktatási Intézmény
- Táncsics Mihály Gimnázium
- Fejér Megyei Önkormányzat Perczel Mór Szakképző Iskolája és Kollégiuma

Szervezetek, és közösségek:

- Pásztai Miklós Zenei Nevelésért Alapítvány
- Nebuló Tömegsport Alapítvány
- A Harmadik Évezredért Alapítvány
- Móri Katolikus Iskoláért Alapítvány
- Móri Napsugár Alapítvány
- Móri Radnóti Alapítvány
- Nyelvoktatás fejlesztéséért Petőfi Sándor Általános Iskola Alapítvány
- Gárdonyi Géza Általános Iskola Tanulóiért Szociális Alapítvány
- Erzsébet téri Óvodáért Alapítvány
- Az Egészséges Emberért Alapítvány
- Családsegítő Alapítvány
- Magyar Vöröskereszt
- Bice-Bócák, Hátrányos Helyzetűek és Nagycsaládosok Egyesülete
- Szolgáló Szeretet Alapítvány
- Fejér Megyei Mozgássérült Egyesület
- Harmonikus Életért Egyesület
- Mentők a Mentőkért Alapítvány
- Móri Civis Egyesület
- Képzőművészeti Szabadiskola Alapítvány
- Móri Fúvószenesi Egyesület
- Wekerle Sándor Egyesület
- Árkiszta Civil Szerveződés- közhasznú egyesület
- Körzeti Diáksport Bizottság

- Móri Genkina Karate Sportegyesület
- Hétkúti Lovas Klub
- Móri Úszó Egyesület
- Pentadragon (Úszás, futás, lövészet, vívás, lovaglás/ óvodás és iskolás úszásoktatás)
- Sasszem Sportlövész Egyesület
- Ezerjő Sportegyesület
- Ikarus Horgász Egyesület
- Kézilabda Sport Club.
- Mór Városi Labdarugó Szövetség
- Móri Sport Egyesület.
- Petőfi Horgász Egyesület
- Postagalamb Sportegyesület
- Testnevelő Tanárok Országos Egyesülete
- Móri Motoros Egyesület
- Tódori Rallye
- Országos Nyugdíjas Polgári Egyesület Móri Szervezete
- Brindisi Szent Lőrinc Borrend
- Ezerjő Gazdakör
- Mór és Pusztavám Közös Hegyközség
- Móri Borbarát Hölgyek Egyesülete
- Móri Borvidék Hegyközségi Tanácsa
- Móri Ezerjő Borút Egyesület
- Fejér Megyei Vakok és Gyengénlátók Szervezete Móri csoport
- Mór Pusztavám Nyugdíjas Bányász Szakszervezet
- Mór Város Polgárőr Egyesülete
- Móri Borvidék TDM Egyesület
- Díszmadarasok Móri Egyesülete
- Móri Városvédő és Szépítő Egyesület
- Móri-árok Természeti Öröksége Alapítvány.
- Katolikus Nőegylet
- Fejér Megyei Német Iskolaegylet
- Móri Iparos Testület
- Mór-Freudenberg Baráti Társaság
- Mór Város Jövőjéért Egyesület
- Mór Városi Önkéntes Tűzoltó Egyesület
- Vajal Vadásztársaság
- Móri Veterán Gépjárművek Baráti Köre
- Móri Középkori Hagyományőrző Egyesület
- Mór Város Sportjáért Közalapítvány
- Városi Közművelődési Közalapítvány

Egyházi szervezetek:

- Római Katolikus Egyházközség
- Móri Evangélikus Leánygyülekezet
- Református Lelkészi Hivatal

Állandó rendezvények:

- Szent György heti vígasságok - április

- Múzeumok éjszakája - június
- Nyári zenei estek – június-augusztus
- Kulturális örökség napjai - szeptember
- Márton napi rendezvénysorozat - november
- Adventi rendezvénysorozat – december

A felsorolt rendezvényeken kívül még számos programon, rendezvényen részt vehetnek a város lakói és az ide látogatók. Minden évben rendezvénynaptárt jelenik meg a móri programokról, melyben összegyűjtésre kerül egy éves időtávlatban az önkormányzatnak és intézményeinek összes rendezvénye.

Népszokások, hagyományok:

Móri-bornapok

Mór egyik legrangosabb rendezvénye, nagy eseménye a szürethez kapcsolódó Móri Bornapok. A programsorozat ideje alatt a város egész területén, számos helyszínen több ezer látogató számára kínálunk rendkívül sokrétű hagyományörző, kulturális, sport és szórakoztató lehetőséget, emellett az ide látogató hazai és külföldi vendégek megismerkedhetnek a város egyre gazdagodó kulturális értékeivel.

Kommunikáció:

Közösségi Internet hozzáférés rendelkezésre áll. Interaktív települési honlap működik. Kétféle helyi újság jelenik meg. Az egyik az (össze)hordó, ami havonta jelenik meg, a város életével kapcsolatos híreket közöl, a másik pedig a Móri kristály, irodalmi folyóirat, ami félévente lát napvilágot. Saját műsorokat készítő helyi TV-t üzemeltet az önkormányzat.

Műemlékek, látnivalók:

- Lamberg-kastély
- Luzsénszky ill. Láncos-kastély
- Kapucinus-templom és rendház
- Magyar-templom
- Református-templom
- Szent Vendel kápolna
- Szent Rókus kápolna
- Szent Orbán kápolna
- Kápolna - Mór Árkpuszta

Jelentősebb pincék, prэшázak

- Hársfa u. 10. volt Lamberg-pince
- Pince utca 14.

Köztéri szobrok, emlékművek

- Szent Sebestyén szobor
- Nepomuki Szent János szobor
- Szent Flórián szobor
- Kálvária a katolikus temetőben
- 1848-as honvéd emlékmű
- világháborús emlékmű
- Szent György szobor és II. világháborús emlékmű
- Emlékmű a németek betelepülésének 300. és elűzésének 50. évfordulójára

- Boldog Gizella szobor
- 1956-os emlékmű
- Dr. Zimmermann Ágoston emlékhely

Egyéb látnivalók

- Lamberg kastély barokk parkja
- Arany János utca: oromfalas népi lakóházak
- Zsidótemető

Természeti örökség:

- Csóka-hegy
- Halastavak
- Hársfa utcai és Kecse-hegyi idős hársfák
- Lamberg-kastély parkja
- Móri-árok körüli gyepterületek
- Móri-víz menti éger- és fűzfaliget-erdők
- Vajali szürkenyár-matuzsálemek
- Vén-hegy

Szabadidő eltöltési lehetőség:

- Wekerle Sándor Szabadidő Központ
- Városi strand
- Teniszpálya
- Lovaglás
- Sportpálya
- Horgászat
- Túrázási lehetőség a Vértes és Bakony túraútvonalain

Kulturális csoportok, kézművesek, művészek

- Móri Néptáncbarátok Egyesülete
- Hu-MÓR-kák amatőr színjátszó csoport
- Ezerjő Nyugdíjas Klub
- Móri Vegyeskar
- Rozmaring Tánccsoport
- Magnificat Egyházi Kórus
- Fantom Táncklub
- Forгатós Táncegyüttes
- Amatőr írók-, költők-, képzőművészek móri és kistérségi csoportja
- Móri Ifjúsági Fúvószenekear
- Mosberger Róbert – fotográfus
- Manner Zsuzsanna – kézműves
- Kováts Judit – fazekas
- Széber Erzsébet – csipke, hímzés
- Korompai Péter – keramikus
- Csizmadia Nóra – nemezes
- Tapolczai Mária – keramikus
- Péterfy Dóra – restaurátor
- Nagy Edit – szobrász
- Nagy Benedek – szobrász

Fejlesztési elképzelések:

- Kistérségi kulturális központi szerep erősítése
- Kistérségi szolgáltató központi szerep erősítése
- Turisztikai vonzerő növelése, lehetőségek jobb kihasználása
- Városközpont rehabilitáció (Piaclér és Kastély területe) megvalósítása vegyes finanszírozással (önkormányzati és vállalkozói)
- Borturizmus erősítése
- Állandó közösségi hely kialakítása, fenntartása Árkipusztán
- Szoborpark látogathatóvá tétele Árkipusztán
- Helyi művelődési ház funkcióbővítése
- Közintézmények felújítása
- Lamberg-kastély infrastrukturális fejlesztése
- Tájház kialakítása
- Tanórán kívüli szabadidős programok számának növelése, fejlesztése.

Kulturális, közösségi élet:

Mór városában nagy számú civil szervezet, önszerveződő közösség tevékenykedik. Egy részük nagyon aktív, önálló rendezvényeket szervez. Erősítik és kiegészítik a kulturális intézményekben folyó munkát. Találkozóknak a művelődési ház, a Lamberg-kastély, a közoktatási intézmények adnak otthont. A művelődési központban és könyvtárban szakképzett alkalmazottak végzik a munkát. Az élénk kulturális élet, a rengeteg program, rendezvény is mutatja, hogy a városnak meghatározó, központi szerepe van a kistérségben. Állandó kiállítások a városban: Helytörténeti gyűjtemény, Wekerle Sándor emlékszoba, Ezerjő Pince-Galéria, Mór története képekben, Bozóky Bormúzeum. Időszaki kiállításokat a Lamberg-kastélyban és a Park Galériában tekinthetünk meg. Az időszaki kiállítások folyamatosan váltják egymást, más-más témában.

A város éves rendezvénynaplója közel 150 db kulturális programot tartalmaz, melyek az élő borászati hagyományok, a sokszínű művészeti élet és a helyi sváb nemzetiség jelenléte köré épülnek.

Nagyveleg

A település adottságai

Nagyveleg Fejér megye észak-nyugati részén, a Bakony lábánál, Mórtól 10km-re fekvő kistelepülés.

A település története:

A Nagyveleghez kapcsolódó első írásos emlékeket 1230-ból ismerjük. Egyike a legrégebbi községeknek. Nevét valószínűleg arról a Velek (Veluk) vezérről kapta, akiről Béla király névtelen jegyzője sokszor megemlékezik. Árpád vezér legnemesebb vitéze volt Velek. Veleg névvel először 1230-ban találkozunk Csák Ugrin érsek öccse, Csák Miklós várainak visszakövetelése kapcsán. A következő írásos feljegyzés 1439-ben Erzsébet királyné iktatási parancsában olvasható. 1458-ban Hunyadi Mátyás megerősíti Ulászló levelei alapján a Rozgonyi örökösöket birtokukban, az erről szóló okiratban Nagy Veleghe neve is szerepel. 1498-ban a keresztések elleni harcban a feljegyzett jobbágyok neve között szerepel Marton Pál, Vincze Balázs veleghe jobbágyok neve is. 1691-ben I. Lipót a kincstárra szállt csókakői uradalmat minden hozzátartozóival együtt báró Hochburg János fő hadiszállítónak adományozta. A török kivonulása után 40 családot hívtak ide, Trencsén megyei tótokat, Vas és Veszprém megyei magyarokat, megígérve számukra a szabad vallásgyakorlatot. Az itteni evangélikus gyülekezet 1746-ban jött létre. 1796-ban az egész falu leégett. 1796-ban engedélyezett országos gyűjtésből épült újjá a templom és az iskola, a tanító és lelkészlak. 1800-as években a település

földesura eladósodott, így került a Grünfeld család tulajdonába vétel útján. Az 1848-49-es szabadságharcban Nagyveleg aktív szerepet játszott. A Megyei Bizottmány tagja lett Rajcsányi János evangélikus lelkész és Farkas Ádám bíró is. 67 nemzetőrt adott Veleg. Az evangélikus gyülekezet elemi iskolát tartott fenn 1746-tól 1945-ig, ami az államosítás után általános iskolaként működött tovább. A faluba jött lelkészek és tanítók évtizedeken keresztül generációkat neveltek. A falu lakossága mindkét világháborút megszenvedte, a község is komoly harcok színtere volt. A hősi halottak emlékét márványtábla őrzi a templomban és a temetőben. Nagyveleg igazi fejlődése az I. Világháború után indult meg. A Grünfeld család cselédlakásokat építtetett, és mivel azok katolikus vallásúak voltak, felépíttette a vallásuknak megfelelő templomot. Grünfeld Pál az uradalom mellett saját termékeinek feldolgozása érdekében szeszgyárat létesített, ami jól működött, többeknek munkát adva. A II. Világháború idején szétrombolták a működő üzemet, felszerelését széthordták. A ma is álló kastély berendezése szintén a háborús idők martalékává lett. 1948. a fordulat éve, az egyéni gazdálkodást a megalakuló kis tsz-ek váltották fel. Községünkben megalakult a "Szabadság" Tsz. Az 50-es években sorban létesültek a környéken a bányák, pl. Balinkán, Pusztavámon, az ipari üzemek Mórton. Megkezdődött a lakosság munkába állása. Napjainkban a munkavállalók közel 90%-a környező üzemekbe jár dolgozni.

Kultúrához kötődő intézmények:

- Művelődési ház: állapota elfogadható, felszereltsége gyenge.
- Könyvtár: állapota elfogadható, felszereltsége gyenge.
- Zengő Óvoda Nagyvelegi Tagóvodája

Nagyvelegen iskola nem működik, a gyermekek iskolabusz szolgáltatás igénybevételével Mórra, a móri Dr. Zimmermann Ágoston Általános Iskolába.

Szervezetek, és közösségek:

- Nagyveleg Községi Önkéntes Tűzoltó Egyesület
- „Ősz virágai” Nyugdíjas Klub
- Nőklub
- Harangszó Alapítvány
- Ifjúsági Klub
- Sport Klub

Egyházi szervezetek.

- Evangélikus Egyházközség
- Római Katolikus Egyházközség

Állandó rendezvények:

- Falunap – augusztus
- Búcsú – október
- Rally – tavasz, nyár, ősz
- Kutvaszán fogathajtó verseny – tél

A költészet napja alkalmából minden évben ünnepi műsort szervez az önkormányzat.

Kommunikáció:

Községi Internet hozzáférés nem áll rendelkezésre. Interaktív települési honlap működik. Helyi újság szerkesztésére és kiadására nincs forrás. Saját műsorokat készítő helyi TV-t nem üzemeltet az önkormányzat.

Műemlékek, látnivalók:

- Evangélikus templom
- Katolikus kápolna
- Grünfeld Kastély

Szabadidő eltöltési lehetőség:

- Sportpálya
- Túrázás a Bakony és a Vértes túraútvonalain.

Fejlesztési elképzelések:

- közösségi színtér kialakítása az iskola épületéből
- kastély korszerűsítése
- kastély udvarában szabadtéri színpad és foglalkoztató kialakítása
- falumúzeum felújítása, funkcióbővítése
- gyermekjátékok múzeumának létrehozása
- Teleház jellegű információs és képzési központ létesítése

Kulturális, közösségi élet:

A településen működnek civil szervezetek, tevékenységük meghatározó a kistérség életében. A rendezvények, programok szervezésében aktívan közreműködnek. A művelődési házban és a könyvtárban nincs szakképzett alkalmazott, önkormányzati forráshiány miatt. Ebből kifolyólag kevés a kulturális program a faluban. Egy állandó kiállítása van a településnek, a Falumúzeum. Időszaki kiállításokat is megtekinthetünk, kb. 10 alkalommal egy év során. A művelődési házban kívül a Grünfeld kastély jelent közösségi teret. Nagy szükség lenne az iskola épületének kihasználására, ami jelenleg üresen áll.

Pusztavám**A település adottságai:**

Pusztavám község a közép-dunántúli régióban Fejér megye északi részén található. Fejér megye északkeleti peremvidékének egy völgyében fekszik, melyet az Általér szel keresztül. Ez a völgy választja el a Vértes-hegységet a Bakonytól. Pusztavám része a Móri borvidéknek.

A település története:

Pusztavám községet 1909-ig Ondódnak nevezték. A korai középkorban jött létre Vndó, azaz Ondó település, mely bizonyára megegyezik a hajdani Ondóddal. Valószínű, hogy az akkori helység "Nána" is a hajdan I. Károly birtokai közé tartozott. Feltehetően "Ondód" és "Nána" nevüket az első betelepülőktől kapták a XII. és XIII. század között. Az egykori falu "Nána" névvel először egy 1379-ből származó okiratban találkozunk. Ebből megtudhatjuk, hogy a hajdani lakott település "Nána" település "Nána" falu a székesfehérvári prépostság birtokát képezte. 1332-1337-es évekből származó pápai dézsmalistából ismeretes, hogy Ondód akkor már rendelkezett plébániával. A templom romjai még a XIX. század elején láthatók voltak. E helyet még ma is "Ondódi templomrét"-nek nevezik. Zsigmond király 1437-ben keletkezett egyik rendeletéből tudjuk, hogy Ondódon létezett egy királyi vám. erről a hajdani "Vám" helységről kaphatta - egy verzió szerint - a mai Pusztavám a nevét. Még ugyanebből az évszázadból említenek Ondód környékén 2 másik vámot is.

A középkorban a három falu urai gyakran váltották egymást, többek között a szentkeresztesi bencés kolostor, a gesztési földesúr, a csókakői uradalom részei voltak.

1691-ben I. Leopold császár 60000 rajnai gulden fejében a csókakői uradalmat a hadiszállítónak, Johann Haas von Hofburg bárónak adományozta, mely magában foglalta a három teljesen elnéptelenedett területet: "Puszt-Nána", "Puszt-Vám" és "Ondód". Legkésőbb 1741-től e három

terület báró Trips de Berge generális felesége, Maria Antónia von Auersperg grófnő tulajdonához tartozott. A mai Pusztavámot a grófnő újra benépesítette.

Az 1812-ből származó evangélikus egyházi krónika szerint az újra betelepítés 1715 körül kezdődhetett. Az első telepesek túlnyomórészt magyarországi németek voltak a nyugat-magyarországi Vas, Sopron és Moson megyékből. Származási helyként két egymáshoz közel fekvő falut említenek Moson megyéből: Rajkát és Miklósfalvát (Nickelsdorf). E két településről érkezett kezdetben a legtöbb telepes. Az első betelepítéskor jelentős szerepe volt az evangélikus lutheránus vallásnak, kevésbé meghatározó a betelepülők nemzeti hovatartozása. Ebben az időben békésen élt egymás mellett német, szlovák és magyar. A második, kizárólag német betelepítési időszakban sok telepes érkezett Bajorországból. Az első időszakot a katolikus betelepítési szakasz követte a móri kapucinus kolostor segítségével. A katolikus papok átvették a lutheránusok lelkipásztori szolgálatát, közülük sokat a katolikus hitre térítettek. A katolikusok már 1760-ban, alig 14 évvel az első katolikus betelepítés után, templomot kaphattak, míg a lutheránusok, akik már 1715-ben letelepedtek, csak 1785-ben építhettek templomot. Az első telepesek keserves életkörülmények között éltek. Szegények voltak, földbevált kunyhókban - putrikban - laktak, s csak 1730 után építettek házakat. A korábbi termékeny földek a török uralom után elpusztultak, ezeket újra művelés alá kellett vonni. A pusztavámi németek sorsa a betelepítés után hasonlóképpen alakult, mint más falvakban. A népesség számának gyors növekedése, a társadalmi nyomor sok német telepest arra kényszerített, hogy a XVIII-XIX. század fordulóján elhagyja a falut és a Dél-Bánát irányába, a Tolna megyei Paksra és Györkönybe illetve Lajoskomáromba vándoroljon tovább. Lajoskomáromban a pusztavámi lutheránusok egy új települést alapítottak. A két falu közötti baráti kapcsolatokat még e századig is ápolták. Nemcsak Lajoskomáromban, hanem Németország sok területén kellett a pusztavámiaknak a II. világháború után új hazát keresni, melyet meg is találtak.

A II. világháború után Pusztavám gazdasági arculata teljesen megváltozott, ez mindenekelőtt számos ipari üzem létrejöttével függ össze. A sok munkalehetőség az eddig mezőgazdasággal foglalkozó települést ipari faluvá fejlesztette. Számos munkalehetőséget adott és ad még ma is a bánya, az Ikarus gyár, a Budalakk gyár, a Fűrészüzem, az erdészet és a mezőgazdasági szövetkezet. Ezek az üzemek sok embert vonzottak ide a környező és távoli településekről. E folyamat által a homogén, zárt faluközösség fellazult. A gazdasági, politikai fejlődés Pusztavámot is érintette. A rendszerváltást követően a faluban is sok magánvállalkozás jött létre. A kárpótlási törvény sokaknak lehetővé tette, hogy újra szőlő- és földműveléssel foglalkozzanak. A falu lakóinak még ma is kb. 60%-a német nemzetiségű. A mai modern világban a régi szokások, hagyományok lassanként feledésbe merülnek. Ezért minden állampolgár fontos feladata a még fellelhető hagyományok ápolása, megőrzése. E cél érdekében működik az iskolában a nemzetiségi táncsoport, énekkar, és zenekar. Ezek a csoportok a valóban szép, színes pusztavámi népviseletet hordják, táncolják táncait, éneklük szép régi népdalait. Nagy sikerrel lépnek fel nemcsak belföldön, hanem külföldön is. Több éve fűzik a községet igazi baráti szálak a franciaországi Chamalière, a németországi Geretsried és az osztrák Nickelsdorf településekhez. Az évenkénti találkozók mélyítik nemcsak e négy település, hanem e négy ország közötti barátságot is.

Kultúrához kötődő intézmények:

- Művelődési Ház: állapota és felszereltsége jó
- Könyvtár: állapota és felszereltsége jó
- Zengő Óvoda Pusztavám Tagóvodája
- Radnóti Miklós Általános Iskola Pusztavámi Tagiskolája

Szervezetek, és közösségek:

- Mozgássérültek helyi csoportja
- Nyelvoktatás Fejlesztéséért Közalapítvány
- Pusztavám Községi Polgárőr Egyesület
- Pusztavámi Horgász Egyesület

- Pusztavámi Nyugdíjas Klub
- Pusztavámi Torna Club
- Pusztavám Község Közoktatásáért Közalapítvány

Egyházi szervezetek:

- Katolikus Egyházközség
- Evangélikus Egyházközség
- Református Egyházközség

Állandó rendezvények:

- Pusztavámi napok – június
- Őszi búcsú

Hősök napja (május), Holocaust napja és Bányásznapi (szeptember) alkalmából minden évben megemlékezést szervez az önkormányzat.

Népszokások, hagyományok:

- Nemzetiségi hét - február

A sváb hagyományok, népszokások megőrzése, ápolása érdekében Pusztavámon 2003 év óta minden évben Nemzetiségi hetet szerveznek. Az egy hetes rendezvénysorozat főszervezője a pusztavámi Német Kisebbségi Önkormányzat. A rendezvény megszervezésének fő célja a hagyományok, népszokások felelevenítése, gyerekeknek való átadása, hagyományőrző művészeti csoportok összefogása. A programsorozatot sváb bál zárja.

- Szüreti napok - szeptember

Szüreti napokat hagyományosan minden évben szeptember utolsó hetvégén tartják.

Kommunikáció:

Községi Internet hozzáférés rendelkezésre áll (e-Magyarország pont). Interaktív települési honlap működik. Helyi újság szerkesztésére és kiadására nincs forrás. Saját műsorokat készítő helyi TV-t üzemeltet az önkormányzat.

Műemlékek, látnivalók:

- Római Katolikus templom
- Evangélikus templom
- Nepomuki Szent János szobor
- Mária a gyermekkel emlékoszlop
- Szt. Flórián-szobor
- Erdészeti kastély
- Pusztavámi kálvária
- Evangélikus világháborús emlékművek
- Gerencsér várrom
- Vértes Szentkereszti kolostor

Természeti örökség:

- Által-ér
- Horgásztó
- Katona-csapás
- Öreg-hegy
- Pusztavámi-árok

- Száraz-hegy
- Pusztá-hegy

Szabadidő eltöltési lehetőség:

- Sportpálya
- Horgászat
- Kirándulás a környező túraútvonalakon

Kulturális csoportok, kézművesek, művészek:

- Pusztavámi Német Nemzetiségi Énekkar
- Pusztavámi Német Nemzetiségi Fúvószenekar
- Pusztavámi Német Nemzetiségi Tánccsoport
- Sárosi Anna Ágota – kürtöskalácsos

Fejlesztési elképzelések:

- Borturizmus lehetőségének kihasználása
- Kézművesség szerepének erősítése a faluban
- Templomok, emlékművek, köztéri szobrok felújítása
- Középületek infrastrukturális fejlesztése

Kulturális, közösségi élet:

A településen működő civil szervezetek aktívak, minden rendezvény, program szervezésében részt vesznek. Művészeti csoportok nem csak a szervezésben, hanem a műsorban is közreműködnek. A művelődési házban és a könyvtárban is szakképzett alkalmazott tevékenykedik. Egyre több kulturális rendezvény színesíti az itt lakók életét. Állandó kiállításként tájház látogatható a településen, valamint Kb. 8 alkalommal egy évben időszakos kiállításokat láthatunk a művelődési házban.

A művelődési házon kívül a közoktatási intézmények funkcionálnak közösségi térként. Pusztavámon, az Erdészeti kastélyban (Malomerdő Panzió) működik a térség egyetlen minősített erdei iskolája.

Söréd

Település adottságai:

Söréd község Fejér megyében, Székesfehérvár - Mór városok között a 81-es főútvonal mellett, a Vértes dél-nyugati lejtőjén fekszik. A Móri Borvidékhez tartozó település.

Település története:

A honfoglaló magyarok 900-ban telepedtek le a Dunántúlon. A jelenlegi Fejér megye területe az Árpádok kezében volt. Miután Bodajk és Sárkeresztes - korabeli nevén Barc - a királyné birtoka volt, feltételezhető, hogy a környező települések is ehhez a birtoktömbhöz tartoztak. Így valószínű, hogy községünk neve Géza fejedelem feleségétől, Szent István anyjától, Saroltól származik. Ezt igazolja, hogy III. Béla aranybullás oklevelében Söréd- Soruuld néven szerepel. A Soruuld pedig török eredetű személynév, ismertebb formájában: Sarolt. Jelentése: fehér menyét. 1152-ben Serold, 1566-ban Sered néven említik az írásos emlékek Sörédet. Az 1685-ös összeírás szerint Seréth lakatlan, így a XVII. század végén megkezdődik a betelepedés. Az 1898. évi IV. tc. alapján a falu neve: Söréd. Az 1848-49-es szabadságharcból a Sörédiek sem maradtak ki. Az első világháborúban a falu 17 katonája vesztette életét. A II. világháború harcai Söréd térségében 1944 decemberétől 1945 márciusáig tartottak. Ez idő alatt kétszer kellett menekülnie a lakosságnak: 1944 decemberében a Bakonyba, 1945 februárjában pedig a szőlőhegyi pincékbe. 1970-ben a falu elveszíti az 1945-ben megszerzett önállóságát, Közös Községi Tanácsot kellett létrehozni, melynek központja Magyaralmáson volt. 1985-1990 között előljárárság működött a községben. Az Önkormányzat 1990-ben körjegyzőséget hozott létre Csókakő Község Önkormányzatával.

Kultúrához kötődő intézmények:

- Művelődési ház: állapota és felszereltsége elfogadható
- Könyvtár: állapota és felszereltsége elfogadható
- Zengő Óvoda Sörédi Tagóvodája

Általános iskola a településen 1975. óta nem működik. A gyermekek a környező települések iskoláiba járnak.

Szervezetek, és közösségek:

- Nyugdíjas Klub
- Söréd Sportegyesület
- Teljes Élet Szociális Alapítvány
- Vöröskeresztes Alapszervezet
- Sörédért Közalapítvány
- Söréd Óvodáért Közalapítvány
- Sörédi Szőlőhegyért Alapítvány

Egyházi közösségek:

- Római Katolikus Egyházközség
- Református Egyházközség

Állandó rendezvények:

- Falunap – augusztus
- Mihály napi búcsú – szeptember

Kommunikáció:

Községi Internet hozzáférés nem áll rendelkezésre. Interaktív települési honlap működik. Helyi újság Sörédi Hírek címmel negyedévente jelenik meg, fénymásolt, ingyenesen terjesztett formában. Saját műsorokat készítő helyi TV-t nem üzemeltet az önkormányzat.

Műemlékek, látnivalók:

- Római Katolikus Templom
- Református Templom
- II. világháborús emlékmű

Szabadidő eltöltési lehetőség:

- Sportpálya
- Túrázási lehetőség a környező erdőkben

Fejlesztési elképzelések:

- A stratégia készítésekor nem állt rendelkezésre információ elkészítés alatt álló projektről.

Kulturális, közösségi élet

A településen működnek civil szervezetek, de tevékenységük nem túl aktív. Ahhoz, hogy szerepük meghatározó legyen a településen, még erősödniük kell. A művelődési házban és könyvtárban nincsenek szakképzett alkalmazottak, nincs aki rendezényszervezéssel foglalkozik, így kevés kulturális, szabadidős program a településen. Állandó kiállítás nincs, időszaki kiállítás is csak egy alkalommal, a falunap idejében. A művelődési házon kívül közösségi térként az óvoda funkcionál. Rengeteget jelent a település életében minden kistérségi kezdeményezés, így például a vándorkiállítás.

Testvértelepülési kapcsolatok

Bakonycsernye:	Magyarcsernye (Szerbia)
Balinka:	-
Bodajk:	Rödermark (Németország); Plesna (Csehország)
Csákberény:	-
Csókakő:	Heffingen (Luxemburg)
Fehérvárcsurgó:	Várfalva (Erdély - Románia); Csurgó (Somogy megye)
Isztimér:	Krauchenwies (Németország); Madar (Szlovákia)
Kincsesbánya:	Koronka (Erdély - Románia)
Magyaralmás:	-
Mór:	Freudenberg (Németország); Valdobiadenne (Olaszország), Nyárádszereda (Erdély - Románia)
Nagyveleg:	-
Pusztavám:	Chamalière (Franciaország), Geretsried (Németország), Nickelsdorf (Ausztria)
Söréd:	-

A Társulás és a kultúra kapcsolata

A Mór Kistérségi Területfejlesztési Társulást 1999 júniusában 14 települési önkormányzat hozta létre a települések összehangolt fejlesztése, koncepciók, stratégiák, programok kidolgozása céljából. 2005. május 10.-én a területfejlesztési társulás jogutódlással többcélú társulássá alakult át.

A társulás döntéshozó szerve a Társulási Tanács, melynek tagjai az érintett önkormányzatok polgármesterei. A társulás központja Mór város, jelenlegi elnöke Fenyves Péter, Mór város polgármestere. 2007. esztendő szeptemberében Bakonykúti település a társulásból kivált és a székesfehérvári kistérséghez csatlakozott, így a társulás jelenleg 13 települést foglal magába. Jelenleg ez az együttműködés a területfejlesztési, közoktatási, közművelődési, település- és területrendezési, műemlékvédelmi, természet és környezetvédelmi, közlekedési, vízgazdálkodási, szolgáltatás-szervezési, katasztrófavédelmi, polgári védelmi, tűzvédelmi, közrendi és közbiztonsági, gyermek- és ifjúságvédelmi, szociális, pénzügyi-gazdasági ellenőrzési, idegenforgalmi, egészségügyi feladatok közös ellátására terjed ki. 2005. év novemberében a társulás feladatainak hatékonyabb ellátása céljából megalakult a társulás munkaszervezete, majd 2006. januárjában a kistérségi iroda.

A Társulás feladata többek között, hogy összehangolja a közművelődésben és kultúra területén a következő tevékenységeket:

- a muzeális gyűjtemények fejlesztését,
- a nyilvános könyvtári feladatok ellátásával kapcsolatos szervezői munka ellátását,
- a művelődési otthonok, házak, központok, szabadidő központok, közösségi házak, ifjúsági, illetve gyermekházak, faluházak, vagy az oktatási és közművelődési, illetőleg egyéb feladatokat ellátó általános művelődési központok, önálló vagy többfunkciós, közös igazgatású kulturális és sportlétesítmények működtetésének és fejlesztésnek biztosítását,
- a helyi közművelődési tevékenységek összehangolását,
- a kistérség települései környezeti, szellemi, művészeti értékeinek, feltárását, megismertetését.
- a helyi társadalom kapcsolatrendszerének, közösségi életének, érdekérvényesítésének segítését,
- a falusi turizmus, a borturizmus, a gyógy- és idegenforgalmi turizmus rendezvényeihez kapcsolódó program készítését.

A Móri Többcélú Kistérségi Társulás egyik fontos célja, és feladata, hogy a kistérség közművelődéséhez kapcsolódó szereplők tevékenységét összehangolja, segítse. Ennek érdekében kezdeményezte 2008. esztendőben a Mór Kistérségi Közkincs Kerekasztal létrehozását, illetve működésének támogatását. A kerekasztal megfelelő színvonalú működtetésére a társulás 2008. és 2009. évben is támogatást nyert el a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus és az Oktatási és Kulturális Minisztérium közös pályázatán. A pályázati úton elnyert támogatásból megvalósított projekt általános célja volt a kerekasztal létrehozása olyan tagokkal, akik a kistérség vonatkozó területein jelentős szaktudással és rálátással bírnak. Általános célként került meghatározásra, hogy kerüljön be a kistérségi döntéshozók és előkészítők gondolkodásmódjába az tény, hogy a kulturális fejlesztés a területfejlesztés elengedhetetlen része; egy térség fejlesztési terveinek megfogalmazásakor kihagyhatatlan tényező. A kistérségi kultúra területén feladatot vállalók között alakuljon ki és erősödjön a közös tervezés, majd ennek végrehajtása, azaz a cselekvés. Az előkészítő és elemző munkával készüljenek fel a különböző pályázati források és normatív támogatások lehívására a kistérségi kulturális fejlesztések területén is.

A Móri Többcélú Kistérségi Társulás által működtetett Közkincs Kerekasztal célkitűzései:

A kistérségben a kulturális területen tevékenykedő szakemberek, szervezetek, intézmények, magánszemélyek összefogása, mert az együttműködés a sikeres fejlesztések, pályázatok alapja. A kerekasztal bevonása a kistérségi döntési folyamatokba, azaz a Társulási Tanács a kerekasztal véleményére alapozva állítsa össze a kulturális témakörökben készült előterjesztéseit, valamint hozza meg ezzel kapcsolatos döntéseit. A kerekasztal egy tagja vegyen részt a tanácsuléseken. Kérdőíves felmérések, interjúk és adatgyűjtések segítségével egy kistérségi adatbázis és szolgáltatásjegyzék készítése, kistérségi rendezvénynaptár készítése valamint a kistérségi érték és vonzerőleltár elkészítése. Települési, mikrotérségi és kistérségi projekt ötletek, fejlesztési elképzelések feltérképezése.

További feladatai:

- Előadások, képzések, konferenciák útján folyamatos tájékozódás a pályázati lehetőségekről, az együttműködési lehetőségekről, és közös előkészítő munkával felkészülés a kulturális fejlesztéseket érintő pályázati lehetőségekre, közös pályázatkészítésre, pályázatok lebonyolítására.
- Kistérségi kulturális szolgáltató rendszer hálózatszerű működésének kialakítása.
- Korszerű, színvonalas programok, rendezvények szervezése, a szervezés koordinálása.
- Móri kistérség Közművelődési Stratégiájának elkészítése (helyzetfeltárás, fejlesztési elképzelések összegyűjtése, prioritások és intézkedések meghatározása, forrásallokáció, időbeni ütemezés).

Fontos cél az információ közvetítése a helyi, térségi, megyei, regionális közművelődési, kulturális szervezetek között. A kistérség kapcsolatainak és együttműködéseinek erősítése kulturális területen (testvérvárosi, térségi, regionális stb.).

A kistérség vonzóvá tétele a következő generáció számára, identitás tudat erősítése. A kistérség településeinek, hagyományainak, értékeinek, örökségeinek, művészeinek megismerése. Kulturális, közművelődési területet érintő képzéseken, konferenciákon, tájékoztatókon való részvétel. További partnerszervezetek felkutatása, együttműködés generálása. A kerekasztal munkájának nyilvánossá tétele a helyi sajtó segítségével, valamint a Móri kistérség Internetes oldalán.

Tervezett kistérségi programok, együttműködések:

- Móri kistérségi Kulturális Program kavalkád

A rendezvénynek a móri művelődési ház adna otthon. A művelődési házban minden hónapban a kistérség más-más települése mutatkozna be. A települések művészei, kézművesei, kiállítói, művészeti csoportjai kapnának lehetőséget arra, hogy megmutassák magukat a nagyközönségnek.

- Művészetek háza, Mór

A projekt 2006. évben került kidolgozásra. Több pályázati konstrukción szerettünk volna támogatást nyerni a megvalósításhoz, sajnos ez idáig sikertelenül. A megvalósítás helyszíne Móron a mozi épülete, mely a filmvetítések megszűnése óta üresen áll. A projektnek az első része lenne a művészetek háza kialakítása, második ütemben a borút mellé terveznek egy művészeti útvonalat is.

- Rendezvénytechnikai kellékek beszerzése

Erre a célra pályázati kiírást ez idáig nem találtunk, saját forrásból pedig a térség nem tudja megvalósítani. A projekt lényege: a rendezvények megszervezéséhez szükséges technikai kellékek – színpad, sörpad és asztal garnitúrák, hangosításhoz szükséges eszközök, rendezvénysátor – beszerzése, melyet a kistérség minden települése igénybe vehet, előre felállított ütemterv alapján.

- Vándorkiállítás szervezése

Minden évben más-más téma köré csoportosítva olyan kiállítási anyag összeállítása, mely a kistérség minden településén helyet kapna. Fontos lehetőség lenne azon kistelepüléseknek, ahol nincs forrás kulturális programok szervezésére.

- Kistérségi közművelődési referens alkalmazása

Erre a célra az OKMT írt ki pályázatot, de térségünk a fenntartási időszakban pályázati támogatás nélkül nem tud forrást biztosítani közművelődési referens alkalmazására.

SWOT analízis – Móri kistérség

Erősségek

- Minden településen működik kultúrház vagy közösségi ház (közösségi színtér), ahol helyet kapnak a hagyományörző események és szervezetek, van mód képzőművészeti és népművészeti kiállításokra, megemlékezésekre, szórakoztató programok tartására.
- Minden településnek vannak történelmi emlékhelyei, védett műemlékei, értékes építményei és helyei, amelyekhez legendák, hagyományok vagy történetek kötődnek (gazdag történelmi múlt emlékei).
- Táji adottságok, gazdag, változatos természeti környezet (Vértes, Bakony, Móri-árok), túraútvonalak jelenléte.
- Bőséges turisztikai kínálat megléte.
- Aktív a nemzetiségi élet (német, szlovák, cigány) a községekben – a kisebbségi önkormányzatok nagy hangsúlyt fektetnek a kultúrára, a hagyományok felelevenítésére és a testvér-települési kapcsolatok kialakítására és fenntartására.
- Ugyancsak aktív a hitéleti tevékenység, több egyházközség terjeszti ki a munkálkodását az érték-megőrzésre, programszervezésre és vendéglátásra is.
- A több évtizedes vagy évszázados bányaipari tevékenységből mára csupán a bezárt bányák maradtak, amelyek azonban gazdag emlékekkel, tapasztalatokkal és még élő hozzáértőkkel rendelkeznek.
- A településeket aktív közösségi élet, aktív civil élet és aktív szakemberek (pedagógus, könyvtáros, közművelődési) jellemzik. Növekszik a közművelődési lehetőségek köre.
- A települések őrzik, ápolják hagyományaikat, melyekhez rendezvényeket is kapcsolnak.
- Szinte minden település rendelkezik testvérvárosi kapcsolatokkal.

- A települések közötti együttműködés elkezdődött a kultúra területén.
- Amatőr és profi kézművesek (kosárfonó, csuhé, fazekas, mézesbábos), művészeti csoportok (tánc, zene), művészeti iskola jelenléte.
- Helyi sajátosságok – falumúzeumok, találkozók, táborok, rendezvények – megléte, fejlesztése.
- Javuló a térség vándorlási egyenlege, a bevándorlók nagy része a legaktívabb, fiatal korosztályt fedi le.

Gyengeségek

- Kevés a képzett közművelődési szakember.
- A közművelődéssel, kultúrával kapcsolatos fejlesztések, az önkormányzatok anyagi helyzete miatt, pályázati forrásból oldhatók meg, viszont nagyon kevés az ilyen jellegű pályázat.
- A közösségi színterek állapota több településen leromlott.
- A kistérségben a programok összehangolása nem megoldott, a programok sok esetben fedik egymást.
- Helyi közművelődési rendelet több településen hiányzik (pl. Kincsesbánya, Balinka).
- Több településen megszűnt az általános iskola.
- Néhány turisztikai szolgáltatási hiányosságokat mutat (pl. szálláshelyek száma).
- A tömegközlekedés a kistérség települései között nehézkes.
- A kistérség települési szintű korösszetétele jelentős különbségeket mutat - néhány településen kifejezetten magas az idős lakosság aránya
- Közép és felsőfokú végzetek száma alacsony.
- Nehéz a lakosságot aktivizálni a programokon való részvételre.

Lehetőségek

- Sok, változatos kulturális program szervezése (kórustalálkozók, író-olvasótalálkozók, művész-nézőtalálkozók stb.).
- A kistérségben közös rendezvények szervezése, ezzel a térségi települések, a nevezetességek, művészeti csoportok megismerése, nagy tömegek megmozgatása.
- Együttműködési lehetőségek felkutatása, a csíráiban már jelen levő, kezdetleges együttműködés továbbfejlesztése.
- Partnerség építés.
- Turisztikai szezon megnyújtása, szezonon kívüli időszakban is bőséges programkínálat kialakítása.
- Borturizmus és falusi turizmus fejlesztése, a turisztikai adottságok kihasználása, lehetőségek felkutatása.
- A lakosság motiválása a programokon való részvételre, a szervezésbe, tervezésbe való bevonással.

Veszélyek

- A kistérség lakosságának elvándorlása, Székesfehérvár és Mór elszívó hatása érvényesül.
- Születésszám és gyermeklétszám további csökkenése, hatására további közoktatási intézménybezárások.
- Helyettesítő termékek – kereskedelmi tv, internet, számítógépes játékok – mértéktelen használata.
- Kultúrafogyasztás csökkenése.
- Munkanélküliek számának növekedése.
- Pályázati források elapadása, elérhetetlenné válása, így a kulturális fejlesztések elmaradása.
- Elszigetelődés, az együttműködés, partnerség építés hiánya.

- A humán erőforrás képzettségi szerkezetének az elértéktelenedése.
- Közösségi szinterek állapotának további romlása.

Problémafeltárás

A SWOT elemzés alapján az alábbi fő következtetéseket tehetjük:

- A térség gazdag kulturális öröksége.
- A kultúrához kapcsolódó infrastruktúra hiányai, elavultsága, leromlott állapota (intézmények, közösségi terek, örökség helyszínek).
- A szolgáltatásokat végző szervezetek humanerő-fejlesztésének hiánya, a kistélepléseken szakemberhiány mutatkozik.
- Finanszírozási nehézségek, a rendelkezésre álló források összehangolatlanágának hiánya.
- A szektoron belüli és szektorok közötti együttműködések nem kiaknázottak, fejlesztésre szorulnak.

Jövőkép

Az együttműködő önkormányzatok, a megerősödő és tevékeny szerepet vállaló civil szervezetek, a helyi gazdasági szféra, valamint a kistérség jövőéért felelősséget érző lakosság közös tervezéssel, közös gondolkodással, és közös akciókkal törekedik arra, hogy elérhető, versenyképes kistérség jöjjön létre, ahol az itt élők és az ideérkező idegenek egy minőségi, fejlett élettérben élhetnek.

A vonzó települési környezet, a magas színvonalú szolgáltatások, a vonzó programok, a számos munkalehetőség, a térségben tartja a lakosságot, újabb betelepülőket vonz, valamint hatással van a gyermekvállalási hajlandóságra is, mely által kedvezőbbé válik a települések korösszetétele.

A kistérség a turizmust és a kultúrát a gazdasági többi lábán állás egyik fontos elemének tekinti. A turisztikai és kulturális vonzerők kihasználása széles körben megtörténik, a kistérség a lakóinak és a turistáknak számos természeti és építészeti látnivalót, rendszeres eseményeket, rendezvényeket, szabadidős tevékenységeket kínál. A Móri kistérséget egy a kultúra területén is együttműködő, egységes térséggé tenni.

A kultúra térségépítő szerepét fontos kihasználni a Móri kistérségben. A kultúra közösséget, települést, várost, térséget épít és tart össze. A kistérség településeinek évszázados fejlődése, a történelmi múlt által ránk hagyományozott emlékei, az itt élt és élő emberek hagyományai, életmódja vagyis kultúrája mind alakította és ma is alakítja a kistérség településeit. Ezt fontos a Móri kistérségben megőrizni, bemutatni.

A kulturális alapú térségfejlesztés alkotóelemei:

- közös múlt, kulturális örökség,
- jelenben megélt közös programok,
- közösségek, társadalmi – civil - szerveződések,
- az identitás, önazonosság, a közösséghez tartozás érzésének, kötődések erősítése,
- a kultúra, mint erőforrás kihasználása, munkahelyek biztosításával.

Átfogó cél

A kistérség minden településen legyen biztosított a közművelődési feladatellátás, legyen megfelelő képzettségű a szakemberháttér, legyen használható közösségi színtér, legyen esély a pályázati

források kihasználására. A kistérségben élő emberek számára az ünnepi, és a hétköznapi kultúra megélésének, valamint az információszolgáltatás igénybevételének lehetősége minden településen adott legyen, figyelembe véve a helyi igényeket.

Horizontális célok

- Esélyegyenlőség

A stratégia céljainak megvalósítása során kiemelkedő figyelmet kell fordítani a nők és férfiak, a romák, a fogyatékossgal élő és megváltozott munkaképességű emberek társadalmi esélyegyenlőségének horizontális érvényesítésére. A horizontális szempontok figyelembevétele azt jelenti, hogy a stratégiai program, illetve prioritási tengelyeinek, műveleteinek tervezése, megvalósítása, értékelése és nyomon követése folyamán különös figyelmet kell fordítani az esélyegyenlőség szempontjaira, és biztosítani kell azok tényleges érvényesülését.

A fogyatékossgal élő és a megváltozott munkaképességű emberek esélyegyenlősége érdekében figyelembe kell venni a „semmit rólunk, nélkülünk”, az egyenlő esélyű hozzáférés, az egyetemes tervezés, az integráció, a mainstreaming, az egyenlő bánásmód és az előnyben részesítés kötelezettsége, valamint a szubszidiaritás elveit.

- Területi kohézió

A stratégia céljainak megvalósítása során kiemelt figyelmet kell fordítani a horizontális politikának megfelelően a területi kohézió céljainak és a területiség horizontális elvének (területi szemlélet, területi fókuszok, területi integráltság, térhasználati elvek) érvényesítésére. A területiség elvének figyelembevétele azt jelenti, hogy a stratégia tervezése, megvalósítása, értékelése és nyomon követése folyamán különös figyelmet kell fordítani a területiségre, biztosítva annak tényleges érvényesülését. Ez magában foglalja: a megfelelő szakértelem biztosítását, a méréshez szükséges adatgyűjtés kialakítását, az elv alkalmazását és számonkérését a későbbi konkrét akciótervek kidolgozásánál, nyomon követésénél és értékelésénél, valamint a projektek fejlesztésénél, elbírálásánál, hatásértékelésénél, továbbá a területi célok és elvek képviselését a végrehajtás intézményrendszerében és monitorozásában.

- Fenntarthatóság

Annak érdekében, hogy a Móri kistérség ne élje fel a hosszabb távú fejlődés erőforrásait, a fejlesztéseknek maradéktalanul meg kell felelniük a környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóság elvének. Fenntarthatónak tekinthető az a fejlesztés, amely tekintettel van a természeti és emberi erőforrásokra – beleértve a természeti értékeket, területeket, tájakat, a biológiai sokféleséget, az emberi egészséget, a társadalmi kohéziót, a demográfiai jellemzőket is –, valamint az épített környezet és a kulturális örökség megóvására, fenntartható módon történő hasznosítására. A fejlesztést szabályozó feltételként figyelembe kell venni egy adott terület ökológiai rendszerének eltartó képességét, beleértve az ott élő embereket is. Annak érdekében, hogy a fejlesztéspolitika a legnagyobb mértékben építhessen a jövő generációk erőforrásaira is, a gyermek- és ifjúságpolitika érvényesítése során figyelembe veendő elvek: a gyermeki jogok érvényesítése, a szubszidiaritás, az egyenlő esélyű hozzáférés, részvétel, a komplexitás, az integrált megközelítés, a stratégiai szemlélet, a prevenció és az önkéntesség.

A jelen dokumentum esetében az intézmény(rendszer)ek infrastrukturális fejlesztésénél figyelemmel kell lenni a megújuló erőforrások használatára és a környezetbarát technológiák és anyagok alkalmazására. Szintén támogatniuk kell a fejlesztéseknek a helyi munkaerő alkalmazását, valamint a megelőzést szolgáló hulladékgazdálkodási rendszerek kialakítását, a környezetbarát intézményműködtetést.

A tervezésénél minden intézmény-átalakításnál, intézmény-összevonásnál a minőségi és hatékonysági szempontok mérlegelése mellett figyelembe kell venni az intézmények közösség-szervező, közösségmegtartó erejét, a helyi szükségleteket, fejlesztési elképzeléseket. Ezek együttes

figyelembevétele és mérlegelése esetén, a helyi közösség teljes körű tájékoztatása után és döntésben történő részvétele mellett kell dönteni.

Javasolt stratégiai prioritások

1. Kulturális infrastruktúra fejlesztése
2. Közösségfejlesztő szakemberek foglalkoztatása, képzése, önkéntesek alkalmazása, együttműködés támogatása
3. Települési közösségfejlesztés, települési identitás tudat fejlesztése, meglévő értékek tudatosítása, értékként kezelése
4. Kommunikáció és tájékoztatás

Stratégiai prioritások

A kulturális infrastruktúra fejlesztése

A kulturális infrastruktúra fejlesztésének legfontosabb célja a Móri kistérség településeinek közösségi tereinek megtartása, szükségszerű fejlesztése.

A kulturális infrastruktúra fejlesztésének átfogó célja az emberi erőforrás minőségének javítása, amelyhez a kulturális terület a közösségfejlesztés, a szociokulturális szolgáltatások, a társadalmi részvétel lehetőségének biztosítása, az értékekhez való hozzáférés javítása révén járul hozzá. A fejlesztések megvalósításával szélesebb körben és magasabb minőségben válnak elérhetővé a kulturális, illetve integrált oktatási és kulturális intézmények képességfejlesztést, társadalmi aktivitást, az egész életen át tartó tanulást, az aktív részvételt segítő szolgáltatásai. Mindezek megalapozzák a munkaerő-piaci részvételt, javítják a foglalkoztathatóságot.

A legfőbb fejlesztési területek:

- kulturális, közösségi színterek felújítása, kiépítése, fenntartása;
- olyan épületek, közösségi színterek rehabilitálása, illetve kiépítése a kulturális infrastruktúrán belül, mely erősíti a szociális kohéziót;
- az esélyegyenlőség növelése érdekében kommunikációs hozzáférést és kulturális ellátást biztosító többfunkciós infrastrukturális fejlesztések;
- hátrányos társadalmi csoportok és térségek felzárkózását szolgáló kulturális infrastrukturális fejlesztések;
- kulturális-sport közösségi létesítmények infrastrukturális fejlesztése.

Célként lehet megfogalmazni – egyetértve a kulturális kormányzat „Közkincs koncepciójával” – hogy minden település rendelkezzen közösségi térrel. Ezek a közösségi terek minőségében közel azonos paraméterek szerint működjenek.

A funkciót tekintve a közösség gyülekező helye, bármilyen szabad közösségi alkalom kiszolgálására (spontán klub, civil együttlét, szervezett amatőr művészeti csoport, családi rendezvény, stb.). Mindezekon túl természetesen a település nagyságához és az ott lakók igényeihez mérten további, elsősorban kulturális és információs tartalmú funkciókat kell bővíteni, felújítani vagy kialakítani. (Könyvtár, információs pont, tanuló pont, rendezvény színtér, stb.)

Minőségét tekintve ezek a terek meg kell, hogy feleljenek a XXI. század követelményeinek. Olyan módon kell kialakítani, felújítani őket, hogy az esztétikumában és funkciójában is a legmagasabb minőséget képviselje és vonzó legyen az ezeket igénybevevők számára.

Közösségfejlesztő szakemberek foglalkoztatása, képzése önkéntesek alkalmazása, együttműködés támogatása

A humánerőforrás területén a kistérségben a kultúra vonatkozásában megoldandó feladat a települések esetében kultúrával foglalkozó szakemberekkel történő ellátása. Mindenképpen szükséges a kistérségi központban legalább egy, vagy adott lehetőség szerint több munkatárs alkalmazása, aki a kistérség kulturális ügyeivel foglalkozik. A későbbiek során felmerülő egyéb megoldandó problémák esetében is ez lehet az egyik kulcs az előrehaladáshoz.

Miután a térségben több kisebb település is van, nem az a rövidtávú cél, hogy minden faluban külön szakembert foglalkoztassanak főállásban, de rész foglalkozásuként már célként merülhet fel. Felvetődött a mikro térségi ellátás lehetősége, melynek keretében mindenképpen a kultúrával és a határterületeivel foglalkozó szakembert kell foglalkoztatni. Ezen keresztül lehet megoldani a kistelepülési ellátást is. Ez egyrészt jelenti a szakember települési munkáját, másrészt pedig azt a szervezést, amely segítségével a településeken aktivizálni lehet a helyben lakókat, működő szervezeteket. A kulturális területén természetesen elsősorban a kulturális és humán célú civil szervezetek érintettek.

Hosszútávon már fontossá válik, hogy minden településen legyen közösségfejlesztő szakember, közép vagy felsőfokú végzettségű közművelődési szakember rész, vagy teljes munkaidőben, vagy feladat ellátási – megbízási szerződéssel. Önkéntesek foglalkoztatása, az önkéntességre való felkészítéssel, illetve ennek elősegítésével, egyéb szakmai képzések. A kistérségben dolgozó szakemberek tudástökéjének tapasztalati továbbadása helyi informális képzések útján. A Kistérségi Közkincs Kerekasztal tagjainak rendszeres képzése, a kerekasztal tovább működtetése, a párhuzamosan működő szervezetekkel szoros, tevékeny együttműködés (például a TDM szervezettel).

A képzés a kulturális területen tevékenykedő szakemberek folyamatos képzésének, továbbképzésének szüksége az általuk végzett munka hatékonyságának növelése szempontjából. A kulturális stratégia szempontjából reálisan megvalósítható terveket a szakemberek képzésére vonatkozóan lehet készíteni. Ilyen elképzelhető rendszer lehet pl. a kistérségi szintű szakmai továbbképzési rend kialakítása.

A szakszerűtlen tervezés hiánya mindenképpen befolyásolja, spontánná teszi a települési és kistérségi kulturális ellátás fejlesztését. A hiányzó jövőkép nem ad lehetőséget arra, hogy szisztematikusan történjen meg a humánfejlesztés, a források felhasználása, a kultúráról alkotott kép kialakítása. A kistérségi stratégia része kell, hogy legyen tehát a települési és kistérségi tervezés támogatása, szisztematikus kialakítása. Ezt csak képzett szakemberek által végzett munka tudja alátámasztani. E tekintetben előrelépést jelenthet a már említett kulturális szakember ellátottság javítása. Ezek a szakemberek segíthetik, támogathatják a települési, mikro térségi, kistérségi tervező munkát. Ugyanakkor a várhatóan rendelkezésre álló fejlesztési források felhasználási feltételei is megkövetelik a szisztematikus tervezés kialakítását.

Az elmaradott vidéki településeken az épített és természeti környezetben tapasztalható hiányosságok mellett problémát jelent a civilszervezetek gyenge közösségformáló szerepe, alacsony vagy hiányzó részvétele az önkormányzati feladatok átvállalásában, ami a vidéken tapasztalható korlátozott munkalehetőségek és szolgáltatási színvonal mellett jelentősen hozzájárul a népesség elvándorlásához.

Települési közösségfejlesztés, települési identitás tudat fejlesztése, meglévő értékek tudatosítása, értékként kezelése

- Civil szervezetek erősítése, támogatása, munkájuk összehangolása, koordinálása, bemutatása.
- Helyi civil fórum, vagy közművelődési tanács működtetése.

- Szorosabb kapcsolat kialakítása a kistérség települései közt, több találkozással, közös rendezvénnyel.
- Új ifjúsági önképző körök, klubok létrehozásának kezdeményezése animálása, (Fiatalok lendületben Mobilitás pályázatok).
- Ötlebtörzék szervezése, folyamatosan új projektek generálása.
- Értékleltár folyamatos frissítése
- A kistérség településein élők érdeklődési körének felmérése, közvélemény-kutatás.
- Kistérségi marketing tevékenység elindítása.
- Civil kezdeményezések generálása, megvalósításuk segítése.
- A fiatalokhoz szóló közösségfejlesztés és programcsomagok.
- Önrész alapok elkülönítése a pályázatokhoz települési, kistérségi szinten.
- Pályázatfigyelés, pályázatírás: helyi, kistérségi regionális, nemzeti és EU-s források feltárása.
- Projekttervek kidolgozása, a pályázatok előkészítése érdekében.
- Az együttműködő szervezetek forrásaival ésszerű gazdálkodást kialakítani, egyesíteni az erőket.
- Magán személyek bevonása az adományozásba, szolgáltatások biztosításába.
- Civil források bevonása.
- A fenntarthatóság erősítése a résztvevők, döntéshozók bevonásával, érdekeltté tételével.

Kommunikáció és tájékoztatás

A kulturális tevékenységre hatással bíró, azt szervező személyek egymás közötti kommunikációjának és koordinációjának javítása fontos feladat. A megoldási javaslat arra törekszik, hogy milyen módon és milyen eszközökkel lehet az egyes települések, szakmacsoportok tevékenységét hatékonyan koordinálni. Továbbá lehetőséget biztosítani arra, hogy ezek a személyek kellő időben és kellő terjedelemben tudjanak egymással kommunikálni. (E tekintetbe a skála a nem formális, elsősorban személyiségi támogatást adó beszélgetésektől a skála egészen a formalizált, rendszeresen megtartott szakmai összejövetelekig terjed.) Természetesen a személyes kommunikáció rendszeréhez hozzátartozhatnak a kultúra érdekében használt információ technológiai eszközök is.

A szakemberek, döntéshozók közötti kommunikáción túl természetesen szükséges kialakítani olyan kistérségi rendszert, amely mind szakmailag, mind pedig a lakosság irányába tartalmaz információkat a lehető legadekvátabb formában. Ezt természetesen feltételezi a modern marketing eszközök használatát is bizonyos tekintetben. (Arculat, üzenetek, akciók, stb.)

Itt fontos kiemelni a megfelelő kommunikációs technológiák és eszközök megválasztását és ezek használatának módját.

A Móri kistérség kulturális életének résztvevői fontos, hogy a helyi TDM marketingkommunikációs rendszerével sinergiát alakítsanak ki. Nélkülözhetetlen, hogy a kistérségi honlap működtetésében kiemelt szerepet kapjon a kultúra.